

Benchmarking-ul strategic al sectorului de microfinanțare – perspectiva internațională

**Autor: POPA Viorica dr., cercetător științific coordonator,
secția Cercetări financiare și monetare, INCE**

APRILIE 2020

Introducere

Microfinanțarea este un sector tânăr și în plină dezvoltare, având un potențial considerabil și un rol important în dezvoltarea socio-economică a unei țări. Ocupând un loc aparte în cadrul sistemului financiar nebancaar, microfinanțarea este un motor al creșterii economice în calitate de sursă de finanțare importantă, care, în ultimul deceniu, cunoaște o puternică promovare în lumea întreagă, îndeosebi în țările emergente.

Sectorul de microfinanțarea este mai puțin studiat de cercetători, având o importanță semnificativă pentru factorii de decizie din economiile bazate pe cunoaștere. Astfel, oamenii de știință din străinătate au demonstrat că accesul la microfinanțare poate reduce sărăcia și contribui la creșterea economică și la generarea locurilor de muncă. Drept urmare, practicile de acordare a microcreditelor în Uniunea Europeană variază considerabil în funcție de tipul de instituție care oferă microcreditele, de statutul juridic al ei, de mediul în care funcționează și de propria sa capacitate de a aplica proceduri de management judicios și eficient. Deci, principiul ce sta la baza microfinanțării la nivel global este acordarea împrumuturilor cu scopul satisfacerii unor nevoi financiare ale antreprenorilor, crearea locurilor noi de muncă sau sprijinirea unor noi idei de afaceri și start-up-uri.

Din aceste considerente, acest studiu, vine cu o analiză profundă a benchmarking-ului strategic în domeniul microfinanțării, și anume: practica internațională. Prin fundamentarea unei viziuni moderne cu privire la perfecționarea managementului strategic ce vizează organizațiile de microfinanțare, la nivel global. Totodată, este reflectată fundamentarea conceptuală a microfinanțării din perspectiva modelelor managementului strategic și sunt analizate principalele etape ale evoluției clasice și moderne ale conceptului de microfinanțare. De asemenea, în cadrul acestui studiu, cuprinde sinteza strategiilor și practicile de microfinanțare la nivel internațional în scopul determinării variantei optime de implementare în economia națională.

În domeniul respectiv, au fost efectuate cercetări în cadrul Secției „Cercetări financiare și monetare” a Institutului Național de Cercetări Economice. Ca suport informațional autorul a utilizat actele legislative și normative în domeniul microfinanțării a Comisiei Europene (CE) și importante studii metodologice ce au fost elaborate în cadrul Băncii Mondiale, Băncii Naționale a României, Băncii Centrale a Federației Rusă, Rețelei Europene de Microfinanțare (EMN), Centrului de microfinanțare (MFC), etc.

1. Evoluția conceptului de microfinanțare prin prisma modelelor strategice

În ultimii anii, microfinanțarea pe plan mondial a devenit o industrie de servicii diversificate, utilizând strategii de creștere și dezvoltare. Astfel, în unele țări din Africa de Sud și Asia microfinanțarea este considerată un instrument-cheie în implementarea strategiilor eficiente și durabile în lupta împotriva sărăciei, iar în alte țări din Uniunea Europeană microfinanțarea poate fi privită ca un mecanism de dezvoltare a unei noi epoci a instituțiilor financiare nebankare.

Literatura de specialitate reflectă o multitudine de definiții ale conceptului privind microfinanțarea. Noțiunea de microfinanțare a existat din timpurile străvechi și s-a dezvoltat de-a lungul mai multor secole în Asia, Africa și America, sub diferite forme de împrumuturi sau microcredite neoficiale.

EVOLUȚIA MICROFINANȚĂRII „CLASICE”

Analiza evoluției microfinanțării „clasice” permite să identificăm perioada de apariție a conceptului de microfinanțare, care coincide cu modelul și tipul de instituții de microfinanțare. Autorul analizează istoric formarea conceptului de microfinanțare în timp, de la individ sau grup de locuitori – la organizații de microcreditare, bănci de credite sau cooperative de credite – la organizații de microfinanțare bine structurate.

Conform datărilor istorice, modelul de microcreditare a fost înființat din cele mai vechi timpuri, având ca obiectiv principal acordarea de credite de mici dimensiuni: *microcredit – instrument de suport pentru persoanele sau grupurile sărace din mediul rural, sub forma unui împrumut de mică valoare, fără garanții pentru perioade mici de timp pentru a dezvolta o activitate economică.*

Spre exemplu, Irish Fund System a fost inițiat la începutul anilor 1700 de către Jonathan Swift, scriitor irlandez, care a fost una dintre primele și cele mai longevive organizații de microcreditare. Sistemul de fonduri de credit irlandez s-a dezvoltat destul de lent, în anii 1840 existau aproximativ 300 de fonduri în toată Irlanda. În anii 1800, teoreticianul american Lysander Spooner a scris o lucrare, în care sublinia beneficiile aduse de microcredite antreprenorilor și agricultorilor, văzând în acestea o modalitate de a realiza incluziunea socială a celor săraci [30, p.36]. În tabelul 1 am sistematizat principalele etape ale evoluției conceptului de microfinanțare clasică.

Tabelul 1. Evoluția microfinanțării „clasice” pe plan mondial

Perioada	Țara de origine / Modelul	Tipuri de grupuri/instituții	Tipuri de microcredite oferite
Evoluția	India Africa de Vest, America de Nord, Indonezia	Comercianți, Grupurile de economisire și creditare din localități mici (sate).	"chit funds" (rotating savings and credit association) India, "fondurilor de chit" (asociația de economii și creditare rotative), "susus" din Ghana, și "pasanaku" din Bolivia, "tontines" în Africa de Vest, "tandas" din Mexic, "cheetu" în Sri Lanka sau "arisan" în Indonezia, precum și numeroase cluburi de economii și societăți de înmormântare. Oferă un împrumut sau credite mici pentru persoanele sărace din mediul rural fără garanții.
	1462 – Italia	Călugăr italian, Barnabé de Terni, Monte di Pietà	A fost creat primul magazin de amaneturi oficiale pentru a contracara practicile de împrumut.
	1515 - Italia		Papa Leon X, a autorizat magazinele de amanet să perceapă dobânzi pentru acoperirea costurilor de operare.

Secolul al XVIII-lea și al XIX-lea	(1700-1840) <i>Irlanda, Modelul lui Jonathan Swift, (tatăl Gulliver-ului)</i>	Sistemul de Irlandez de fonduri (cele mai longevive organizații de microcreditate)	Oferă împrumuturi mici fermierilor săraci care nu au garanți. Ideea lui Swift a început încet, dar până în anii 1840 a devenit o instituție larg răspândită de aproximativ 300 de fonduri în toată Irlanda. Scopul lor principal era de a oferi mici împrumuturi cu dobândă mică pe un termen scurt. Sistemul oferea anual 20% de împrumuturi din totalul gospodăriilor irlandeze.
	1864 – <i>Germania, Modelul lui Friedrich Wilhelm Raiffeisen</i>	Conceptul de uniune de credit a fost dezvoltat de Friedrich Wilhelm Raiffeisen, prima bancă cooperatistă de credit pentru fermieri.	Oferă credite și împrumuturi pentru fermieri din mediul rural care nu au acces la credite.
	1865- <i>Europa (Germania), America de Nord</i>	Diferite tipuri de instituții de microfinanțare cunoscute sub denumirea de Bănci Populare, Uniuni de Credit și Cooperative de Economii și Împrumut.	Oferă credite și împrumuturi pentru săracii din mediul rural și urban. (Mișcarea de cooperare se extinde rapid în țările din Europa).
	1880	În Franța, părintele Ludovic de Besse înființează uniunile de credit pentru oameni. (People's Credit Unions)	În anii care urmează, statul francez lansează Crédiť Agricole, bazat pe modelul Raiffeisen, ca o încercare de a reorganiza și sprijini sectorul agricol.
	1895- <i>Indonezia</i>	Băncile de credite populare din Indonezia (the Indonesian People's Credit Banks (BPR) or The Bank Perkreditan Rakyat) – sistem de microfinanțare	Oferă credite și împrumuturi pentru săracii din mediul rural și urban.

Sursa: Elaborat de autor în baza [39].

Informația generalizată în tabelul 1. reflectă tangențele de abordare existente între diverse forme sau tipuri de microcreditate. În secolul XIX, în Europa apare un număr diversificat de instituții de creditare și economisire, cunoscute sub denumirea de Bănci ale Poporului, Cooperative de credite și economisire. Toate aceste instituții erau atribuite, cu precădere, populației din mediul rural și persoanelor sărace din mediul urban [13, p.78].

În anul 1865 apare conceptul de Uniune de Credit, o nouă formă de microfinanțare pentru fermierii locali din mediul rural și urban din Germania. Acest nou model a fost inițiat de *Friedrich Wilhelm Raiffeisen*, având ca scop asigurarea dezvoltării economiei durabile a comunităților locale, oferind rate rezonabile pe un termen scurt. Din anul 1870, conceptul de cooperare s-a răspândit rapid în Provincia Rinului și alte regiuni din statele Germane, dar și în alte țări din Europa și America de Nord și, în cele din urmă, microfinanțarea a fost sprijinită de mișcarea de cooperare din țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare [36].

Conform datărilor istorice, în anul 1895 s-au deschis primele Bănci Populare Indoneziene, una din ele fiind Banca Perkreditan Rakyat (BPR). BPR a devenit cel mai mare sistem de microfinanțare din Indonezia, cu aproape 9000 de sucursale. Scopul acestei instituții a fost de a oferi credite și împrumuturi pentru populația săracă din mediul rural și urban.

Acest model de microfinanțare, numit de autor "clasic", la începutul anului 1900, s-a extins și în zonele rurale din America Latină și Africa. Adaptările acestui model de microfinanțare avea drept obiectiv *modernizarea agriculturii prin contribuția investitorilor financiari rurali*, prin:

- creșterea comercializării sectorului rural, prin mobilizarea economiilor „ascunse”;
- creșterea investițiilor prin credite;
- reducerea relațiilor de presiune feudală, care erau întărite prin îndatorarea țăranilor față de aceștia [13, p.78].

În cele mai multe cazuri, aceste „bănci ale săracilor” nu erau deținute de către săraci, așa

cum se întâmpla în Europa; dar erau, de obicei, agenții guvernamentale sau bănci private. În timp, aceste instituții au devenit ineficiente și, la un anumit moment, abuzive și corupte [20].

Din cele expuse anterior, modelul de microfinanțare „clasică” abordează foarte simplu activitatea de finanțare, care s-a dovedit eficientă în ajutarea oamenilor foarte săraci din întreaga lume pentru a-și îmbunătăți situația. Oamenii care trăiesc în sărăcie au nevoie de o gamă diversă de servicii financiare pentru afacerile lor. Microfinanțarea oferă acces la serviciile financiare de bază, precum credite, conturi de economii, servicii de transfer de bani și microasigurări. O astfel de caracteristică este atribuită țărilor din întreaga lume, inclusiv și Republicii Moldova.

În urma cercetării desfășurate s-a constatat, *că pentru orice om sărac sau țară din lume subdezvoltată, principala sursă de finanțare exogenă a activității lor este microfinanțarea prin acordarea de microcredite. Din acest motiv, am considerat că abordarea modelului „clasic” al microfinanțării din antichitate până în secolul XIX evidențiază bunele practici privind creditarea oamenilor săraci de către diferite forme de microfinanțare (Bănci Populare, Uniuni de Credit și Cooperative de Economii și Împrumut) și analiza serviciilor financiare, oferite de către acestea, prezintă utilitate în demersul nostru științific.*

În perioada 1950-1970, guvernele și donatorii s-au focusat pe acordarea de credite agricole unor mici fermieri, cu obiectivul de a crește productivitatea și veniturile acestora. Aceste scheme de subvenții nu au avut succes. Băncile de dezvoltare rurală au suferit o eroziune masivă a capitalului de bază datorită ratelor de împrumut a unei slabe discipline de rambursare a creditelor și datorită faptului, că adesea aceste fonduri nu au reușit să susțină producătorii săraci, ci s-au concentrat în mâinile unor mari producători rurali [13, p.79].

EVOLUȚIA MICROFINANȚĂRII „MODERNE”

În secolul XX se evidențiază o eră nouă a microfinanțării, unde sunt puse bazele definiției ale *conceptului modern de microfinanțare*. Astfel, microfinanțarea modernă ca concept își are origine în orașul Bangladesh (Asia de Sud), în anii 1970, propus de Muhammad Yunus, profesor de economie la Universitatea din Chittagong (în 1974, Bangladesh a fost lovit de o inundație devastatoare, urmată de o foamete severă, iar Yunus a împrumutat 27 de dolari unui grup de femei din orașul Jobra, lângă universitatea unde a lucrat ca profesor. Femeile au făcut coșuri de bambus, dar au fost obligate să le vândă la un preț atât de scăzut încât abia au putut să plătească materia primă. Cu suma mică pe care au primit-o, au reușit să-și reia activitatea și să-și plătească datoriile în timp. Așa s-a creat microfinanțarea, numită și microcreditare, o practică care a revoluționat complet viața persoanelor care trăiesc în zonele rurale din sud). Prin urmare, în anul 1976, profesorul Muhammad Yunus a lansat un proiect de cercetare pentru a examina posibilitatea de a crea un sistem de oferire de credite și servicii bancare destinate persoanelor sărace din zonele rurale din Bangladesh [27].

În urma acestui model, nu doar în Bangladesh, dar și în Brazilia și în alte țări au apărut mai multe programe experimentale de sprijinire a microfinanțării pentru grupuri mici de femei sărace în dezvoltarea unor micro-afaceri. Această formă de microfinanțare s-a bazat pe grupuri de credite solidare, fiecare membru al grupului garantează rambursarea creditului pentru toți ceilalți membri. Bineînțeles, aceste microîmprumuturi s-au concentrat exclusiv pe activități de finanțare care generează venituri [45] (în unele cazuri au fost însoțite de scheme de economisire) și se adresau persoanelor foarte sărace (adesea, se adresau femeilor) [13]. Primele programe experimentale ale microfinanțării, apărute la începutul sec. XX, au pus baza sistemului complex de activitate a microfinanțării. Perfecționate în timp, aceste programe activează cu succes și în prezent cu

denumirea de bănci sau organizații de microfinanțare: Banca Cooperativă SEWA, Banca Grameen și Organizația de microfinanțare ACCION. Prezentarea primelor programe experimentale ale microfinanțării sunt redată și sintetizate în Tabelul 2.

Tabelul 2. Primele programe experimentale ale microfinanțării “moderne”, sec. al XX-lea

Anul	Organizație de microfinanțare sau bancă	Fondatorii	Istoricul	Țara de origine
1970	ACCION International	Joseph Blatchford (student)	Începând cu un efort de voluntariat condus de studenți în regiunea Caracas, cu 90.000 de dolari strânse de la companii private. Astăzi, ACCION este una dintre cele mai importante organizații de microfinanțare din lume.	America Latină, Statele Unite și Africa
1972	SEWA Bank		Asociația femeilor cu drepturi de angajare (SEWA) a fost înregistrată ca sindicat în Gujarat (India) cu scopul de a "consolida puterea de negociere a membrilor săi pentru a îmbunătăți veniturile, ocuparea forței de muncă și accesul la securitatea socială". În 1973, pentru a aborda lipsa de acces la serviciile financiare, membrii SEWA au decis să înființeze "o bancă proprie". Patru mii de femei au contribuit cu capital social pentru a înființa Banca Cooperativă SEWA Mahila. De atunci a oferit servicii bancare femeilor sărace, analfabete și independente și a devenit o afacere financiară viabilă cu astăzi în jur de 30.000 de clienți activi.	India
1976	Proiectarea un program experimental de credite	Patru mii de femei		
1983	Grameen Bank	Muhammad Yunus	În Bangladesh, profesorul Muhammad Yunus a abordat problema bancară cu care se confruntă sărăcii printr-un program de acțiune-cercetare. Cu studenții lui absolvenți de la Universitatea Chittagong din 1976, a proiectat un program de credite experimentale. Sa răspândit rapid în sute de sate. În cele din urmă, prin sprijinul donatorilor, Grameen Bank a fost înființată în 1983 și deservește acum peste 4 milioane de debitori. Succesul inițial al Grameen Bank a stimulat, de asemenea, înființarea altor câteva instituții de microfinanțare uriașe precum BRAC, ASA, Proshika etc.	Bangladesh

Sursa: Elaborată de autor în baza [45].

În concluzie, Mohammad Yunus, pionier al microfinanțării, dezvoltă și implementează o nouă abordare a microcreditului ca instrument de reducere a sărăciei, care are origine în inițiativa Grameen Bank și include următoarele elemente: 1) contract de grup; 2) regim dinamic de creditare; 3) rambursarea regulată și frecventă a împrumutului primit; 4) lipsa unei cerințe de securitate [44, p.180]. Toate aceste elemente au ca scop reducerea sărăciei prin mici împrumuturi, acordate populației din mediul rural. Părintele microfinanțării, Mohammad Yunus, laureat al premiului Nobel în 2006, și în prezent contribuie activ și direct la dezvoltarea mecanismelor de microfinanțare.

Un alt pionier al microfinanțării, care a introdus mai multe inovații în acest sector, este Akhtar Hameed Khan. Shorebank, fondată în anul 1974 la Chicago, a fost prima bancă de microfinanțare și dezvoltare comunitară. La mijlocul anilor 1980, apare cea mai mare instituție de microfinanțare din țările în curs de dezvoltare – Banca Rakyat din Indonezia (BRI), deținută de stat, care servește aproximativ 22 de milioane de deponenți cu o rețea de bănci gestionate autonom [30, p.62].

În perioada 1970-1980, politicile de creditare rurală au devenit nerentabile datorită productivității scăzute a muncii în gospodăriile din mediul rural și urban, cât și a nivelului scăzut de

rambursare a împrumuturilor și costurilor administrative ridicate. Banca pentru Dezvoltare Agricolă a început să se reorienteze pentru a subvenționa fermierii mai mari. Principiul primordial care stă la baza obiectivului tradițional de microcredite a fost demascat și înlocuit cu un nou principiu economic, având ca scop: împrumutul nu este o resursă necesară pentru dezvoltarea agriculturii, ci un tip de servicii financiare care aduce profit [45].

Noua doctrină a microcreditării presupune că finanțatorii noii școli moderne a microfinanțării susțin că limitarea ratelor dobânzilor și volumul subvențiilor de credit, impuse de către stat, inhibă dezvoltarea microfinanțării, oferind alocarea de resurse și comunicare între investitorii mici, mari și publicul-țintă. Între timp, programele de microcredite din întreaga lume se dezvoltă activ în baza metodelor originale, provocând doctrina tradițională de finanțare a persoanelor sărace, care le percep ca fiind incapabile de a organiza o afacere profitabilă.

În baza celor expuse mai sus, desprindem ideea, că microcreditarea devine o activitate importantă și deja bine cunoscută la nivel internațional, începând cu anii 1980, datorită programelor experimentate din Brazilia, Bangladesh și alte țări în curs de dezvoltare. În acele timpuri, activitatea de microcreditare era acordată într-o manieră nespecializată, principalele diferențe, care s-au produs în această perioadă, se referă la importanța acordată rambursării, stabilirea unui nivel al ratei dobânzii, costul de acordare a creditului, specializarea microcreditării către un grup-țintă de persoane excluse social și financiar [13]. Deci, implementarea acestor programe au avut un obiectiv major: *rata de rambursare ridicată și rata de recuperare a costurilor au permis unor instituții de microfinanțare să atingă durabilitatea pe termen lung și să ajungă la un număr mare de clienți* [20].

În acest context, în anii 90 ai sec. XX s-au înregistrat premise de creștere și promovare a microfinanțării în calitate de strategie de reducere a sărăciei. Astfel, sectorul de microfinanțare s-a dezvoltat în multe țări din Europa, Asia și America, ceea ce a condus la posibilitatea recuperării părții pierdute a serviciilor financiare, care servesc nevoilor microîntreprinderilor și familiilor sărace din mediul urban și rural. La mijlocul anilor 1990, conceptul îngust de „microcreditare” a început să fie înlocuit un nou concept „microfinanțarea”, care cuprindea nu numai creditarea, ci și depozitarea și alte servicii financiare. Sfera de microfinanțare s-a transformat într-o perspectivă de alegere a serviciilor financiare pentru cei săraci: eliberarea împrumuturilor, acordarea depozitelor la rate înalte, asigurări și transferuri de bani [39, p.3-4].

Din cele expuse mai sus, evidențiem principalele premise de dezvoltare a instituțiilor de microfinanțare, sistematizate în figura 1.

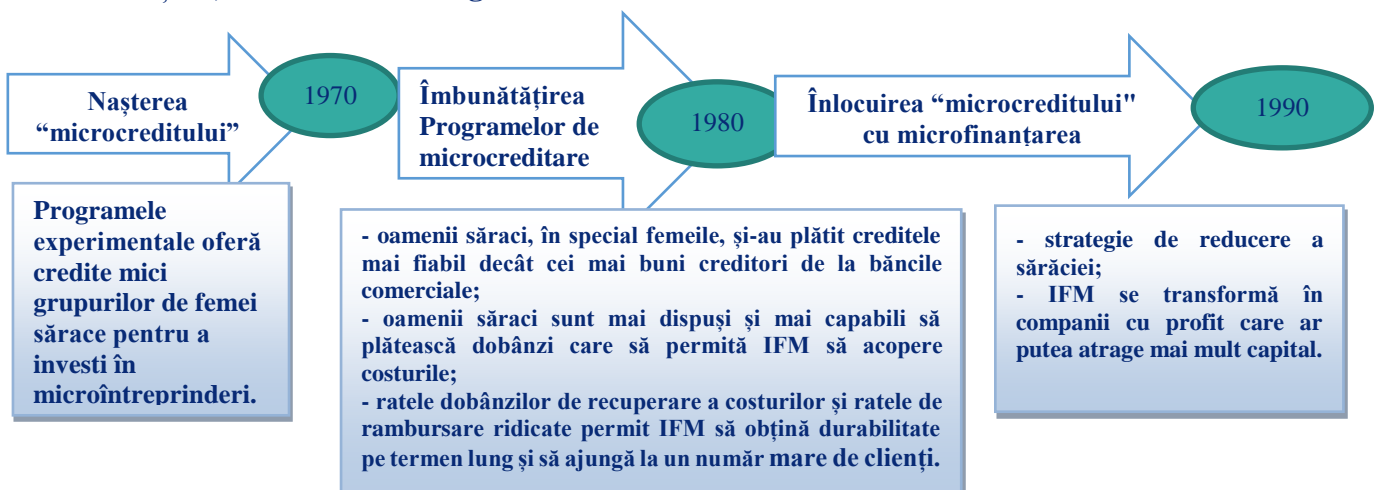

Fig. 1. Evoluția microcreditului și microfinanțării în perioada 1970-1990

Sursa: Elaborată de autor în baza [45].

Trecând în revistă modelele conceptuale de microfinanțare și bazându-se pe ideile promovate, conchidem că microfinanțarea este considerată un instrument pentru dezvoltarea socio-economică a unei țări subdezvoltate (pentru a oferi împrumuturi grupurilor cu venituri mici din zonele rurale) și contribuie, în prezent, la politica de incluziune financiară și socială la nivel internațional.

La nivel european, există diferite modele de microcreditare, sector care a început să se dezvolte din anul 2000 în partea occidentală, iar din anii 1990 – în partea centrală și estică. În partea occidentală – din cauza cadrului de reglementare strict, care permite doar băncilor să acorde credite, prevalează *modelul linkage*: organizații care susțin clienții și cooperează cu băncile la tragerea creditelor. Modelul *linkage* are anumite avantaje certe: în timp ce băncile obțin informații specifice pe segmentul de clienți și pot fi externalizate o parte din anumite costuri de operare, organizațiile nonprofit sprijină grupul-țintă inițial cu o gamă extinsă de produse în paralel cu învățarea tehnicilor bancare de scoring și de evaluare a clienților.

În țările Europei Centrale și de Est, operațiunile strategice de microfinanțare au început în anii 1990 ca inițiative private, susținute de finanțatorii internaționali. În România și Bulgaria, organizațiile de microfinanțare au un statut specific de intermediari financiari nonbancari, având dreptul să acorde împrumuturi. Cooperativele de credit furnizează microfinanțare, economisire și asigurări. În Marea Britanie, instituțiile financiare de dezvoltare a comunității creditează afacerile mici și persoanele fizice din zone dezavantajate [30].

Prin urmare, în anii 1990-2000, evoluția modelelor de microfinanțare a fost rezultatul creșterii cererii de microcredite/împrumuturi din partea instituțiilor de microfinanțare, care a condus la dezvoltarea unui sector durabil. În baza acestei idei, experții CGAP (*Grupul Consultativ pentru a Asista Săracii*, grup în cadrul Băncii Mondiale, care reprezintă un centru de politici și cercetare, menit să promoveze accesul la finanțe pentru păturile social vulnerabile din lume) reflectă câteva principii care sintetizează un secol și jumătate de practică a microfinanțării. Acestea, în anul 2004, au fost enunțate de CGAP și adoptate de liderii G8 la Summitul G8, din 10 iunie 2004:

- a. Oamenii săraci au nevoie nu doar de împrumuturi, ci și de modalități de economisire, asigurări și servicii de transfer de bani;
- b. Microfinanțarea trebuie să fie utilă pentru gospodăriile sărace, ajutându-le să-și crească veniturile, să achiziționeze bunuri și/sau să se poată amortiza împotriva șocurilor externe;
- c. Microfinanțarea înseamnă integrarea nevoilor financiare ale persoanelor sărace în sistemul financiar central al unei țări;
- d. Donatorii trebuie să se concentreze pe consolidarea capacităților;
- e. Microfinanțarea ar trebui să măsoare și să-și prezinte performanțele atât financiare, cât și cele sociale [30, p. 60].

Din perspectiva activității de microfinanțare, descrisă anterior, dezvoltarea sectorului de microfinanțare are un rol important în practica internațională.

În acest context, abordarea conceptului de microfinanțare în secolul al XXI-lea este privită sub două forme. În primul caz – *microfinanțarea semnifică acordarea de microcredite populației vulnerabile*, aici se atribuie conceptul clasic al microfinanțării, în al doilea caz, sub aspect general – *microfinanțarea facilitează accesul la microfinanțare pentru persoanele sau grupurile vulnerabile, care doresc să-și dezvolte propria afacere și să sporească oferta de microcredite*, (cuprinde un spectru mai larg de servicii financiare inclusiv acordarea de microcredite, asigurări și depozite), aici se atribuie modelul modern de microfinanțare [46].

Revenind la diversele modalități de definire a microfinanțării, nu trebuie omisă una din principalele surse lingvistice, Dicționarul Explicativ al Limbii Române. Vom diviza sintagma în părți

componente, pe care le vom analiza separat. Conform acestuia, „micro” – înseamnă mic, iar „finanțare” vine de la verbul a finanța explicat în dicționarul explicativ “a întreține sau a susține cu bani o persoană etc”. Sinteza abordărilor moderne ale microfinanțării, din perspectiva activității instituțiilor de microfinanțare strategică, este prezentată în tabelul 3.

Tabelul 3. Sinteza abordărilor moderne ale „microfinanțării”

Autorul	Abordarea conceptului de „microfinanțare”
<i>Michel Lelart - Membru al Rețelei de Antreprenoriat a Agenției Universitare a Francofoniei</i>	Microfinanțarea se bazează pe legături sociale pe care le consolidează. Microfinanțarea este o finanțare de proximitate, o proximitate geografică, pentru că persoanele se cunosc și se sprijină reciproc, dar este vorba și de o proximitate culturală. Microfinanțarea trebuie să se adapteze mereu la nevoi, de aceea ea inovează în permanență.
<i>Wikipedia, enciclopedie</i>	Microfinanțarea a avut inițial o definiție limitată – furnizarea de microcredite antreprenorilor săraci și întreprinderilor mici care nu au acces la servicii bancare și servicii conexe. Cele două mecanisme principale pentru furnizarea serviciilor financiare unor astfel de clienți au fost: (1) bancare, bazate pe relații pentru întreprinzători individuali și întreprinderi mici; și (2) modele bazate pe grupuri, unde mai mulți antreprenori se unesc pentru a aplica pentru împrumuturi și alte servicii în calitate de grup.
<i>Deardorffs' Glossary of International Economics</i>	Se referă la instituțiile care se specializează în acordarea de împrumuturi foarte mici persoanelor foarte sărace din țările în curs de dezvoltare. În loc să folosească garanții pentru a asigura rambursarea, acești împrumutători valorifică presiunea socială în comunitatea debitorului. Inițial se realiza pe bază de nonprofit, însă, la moment, se efectuează din ce în ce mai mult pentru profit.
<i>CGAP (the Consultative Group to Assist the Poor) (Grupul Consultativ pentru a Asista Săracii).</i>	Microfinanțarea reprezintă furnizarea de servicii financiare persoanelor cu venituri mici.
<i>Dicționarul Cambridge</i>	-activitatea sau afacerea de a furniza servicii financiare persoanelor sărace sau afacerilor noi din țările sărace; -activitatea sau afacerea de furnizare de servicii financiare, cum ar fi împrumuturi mici, persoanelor sărace sau întreprinderilor noi care nu pot utiliza serviciile bancare tradiționale, de obicei în țările în curs de dezvoltare.
<i>Financial Times Lexicon</i>	Aici instituțiile financiare sprijină start-up-urile mici și potențialii antreprenori, cu împrumuturi mici, în cele mai sărace părți ale lumii
<i>Banca Mondială</i>	Microfinanțarea poate fi definită ca o încercare de a furniza servicii financiare gospodăriilor și microîntreprinderilor care sunt excluse din serviciile bancare comerciale tradiționale. În mod obișnuit, aceștia sunt persoane cu venituri reduse, care desfășoară o activitate independentă sau care lucrează informal, fără titluri oficiale de proprietate asupra activelor lor și cu documente de identitate limitate.

Sursa: Elaborat de autor în baza [13, 19, 22, 21, 40, 25].

Dacă ne referim la tipul, locul sau specificul activității, termenul microfinanțare se definește și se interpretează în mod diferit. Așadar, putem constata, că este dificil a da o interpretare univocă a acestui termen. Astfel, microfinanțarea este un termen generic pentru o varietate de produse și servicii, care acoperă diverse forme, ca: micro-creditarea, micro-economie, micro-garanții și micro-asigurare, în timp ce, în fiecare din aceste subcategorii, serviciile furnizate diferă în ceea ce privește caracteristicile lor, costurile, strategia, contextul instituțional în care acestea au loc.

Din cele expuse mai sus, *microcreditarea reprezintă o parte a activității de microfinanțare, care se referă la activitatea de acordare de împrumuturi de mici dimensiuni (microcredite) și ajută la creșterea incluziunii financiare* [30].

În UE, microcreditul este definit de către Comisia Europeană ca un împrumut rambursabil, cu o valoare de până la 25.000 euro, destinat dezvoltării antreprenoriatului și microîntreprinderilor (întreprindere cu mai puțin de 10 angajați și cifra anuală de afaceri sau bilanțul total anual nu depășește 2 milioane euro), persoanelor inactive sau șomerilor care doresc să înceapă o activitate economică pe cont propriu și care nu au acces la un împrumut bancar.

Impactul acestui tip de împrumut trebuie să fie dublu:

- impactul economic – care permite dezvoltarea de activități generatoare de venit pentru inițiator,

- impactul social – care permite o contribuție la incluziune socială și la o mai bună incluziune financiară a persoanelor.

Microfinanțarea se deosebește de creditarea bancară prin faptul că ea este orientată spre nevoile particulare ale clientului, având ca scop final nu profitul organizației, ci bunăstarea clientului. Principalele criterii care definesc microcreditarea se referă la: *mărimea creditului, utilizatorii-țintă și perioada de rambursare scurtă*. Astfel, microcreditele pot fi acordate unui grup de persoane sau individual:

✓ împrumuturi acordate unui grup de persoane: cunoscut și sub denumirea de grup de împrumut solidar și se referă la un mecanism financiar, care permite mai multor persoane acces la un microcredit printr-o garantare mutuală a împrumutului (o formă de gaj colectiv);

✓ împrumuturi individuale: sunt acordate unei singure persoane care nu necesită garanți.

La 13 noiembrie 2007, Comisia Europeană a lansat o platformă de dezvoltare a sectorului de microfinanțare: "O inițiativă europeană de dezvoltare a microcreditelor în sprijinul creșterii și ocupării", COM (2007) 708, care stabilește ca elemente definitorii ale microcreditului:

➤ grupul-țintă: micii antreprenori, angajații pe cont propriu și persoanele excluse social, care nu pot accesa sursele tradiționale de capital din cauza condițiilor de eligibilitate, în special a lipsei sau a insuficienței garanțiilor;

➤ obiectul: crearea sau extinderea de activități generatoare de venit, crearea de locuri de muncă sau microîntreprinderi este condiționată de finanțarea investiției inițiale sau a capitalului de lucru;

➤ valoarea redusă a creditului în acord cu capacitatea de îndatorare a beneficiarului. În medie, în anul 2007, valoarea unui microcredit a fost de 7 700 euro, însă, valoarea maximă care poate fi acordată este de 25 000 euro;

➤ proceduri flexibile de creditare și un proces de suport activ din partea instituției de creditare, în special în faza de demarare a activității economice creditate, prin mentorat și consultanță pentru dezvoltarea afacerii [1, 3].

Prin urmare, Comisia Europeană definește *microcreditele* ca "*extinderea de împrumuturi foarte mici (micro-credite), pentru întreprinderile din economia socială, pentru angajații, care doresc să devină lucrători independenți, pentru persoanele care lucrează în economia informală, șomeri și alții care trăiesc în sărăcie. Microfinanțarea contribuie la inițiativa economică și antreprenorială, la crearea de locuri de muncă și de auto-ocuparea forței de muncă, la dezvoltarea competențelor și incluziunii active a persoanelor, care suferă dezavantaje*" [3].

Conform Comisiei Europene, *microfinanțarea* constă, mai exact, în acordarea de credite mici, necesare întreprinzătorilor la pornirea unei afaceri, precum și IMM-urilor pentru investiții mici sau pentru reglarea diferitelor probleme de flux de numerar [9].

Sintetizând definițiile propuse, deducem, că *microfinanțarea este un instrument pentru șomeri sau persoane excluse din sistemul bancar tradițional, care doresc să înceapă propria afacere, îndeosebi*

în zona rurală, contribuind semnificativ la autoocuparea forței de muncă și crearea de locuri de muncă. Astfel, trebuie menționate câteva aspecte importante:

- în primul rând, microfinanțarea este sursa de servicii financiare pentru antreprenori și întreprinderi mici, care nu au acces la servicii bancare și conexe. Sunt două mecanisme principale pentru livrarea de servicii financiare pentru astfel de clienți:

1. bazat pe relații bancare pentru întreprinzătorii individuali și întreprinderile mici;
2. pe bază de grup, în cazul în care mai mulți antreprenori se reunesc pentru a aplica pentru împrumuturi și alte servicii ca grup.

- în al doilea rând, microfinanțarea este un instrument prin care se realizează incluziunea socială a oamenilor săraci;

- în al treilea rând, este o modalitate de a promova dezvoltarea economică, ocuparea forței de muncă și creșterea economică prin sprijinirea spiritului antreprenorial și a întreprinderilor mici [30].

Pornind de la definiția microfinanțării din punct de vedere al teoriei cunoașterii științifice, dată de cei mai mari specialiști ai secolului XX, ne propunem să analizăm experiența internațională privind modelele de management strategic de dezvoltare a sectorului de microfinanțare în scopul preluării de bune practici.

2. Dezvoltarea sectorului de microfinanțare la nivel global și regional

În ultimii ani, microfinanțarea, ca sursa de finanțare alternativă creditelor bancare, a cunoscut o promovare puternică la nivel global și regional (Europa de Vest și de Est). Microcreditarea este un instrument relativ recent utilizat, mai întâi, în statele europene, folosit de instituțiile internaționale sau instituțiile bancare specializate în microcreditare pentru inițiative de reducere a sărăciei și, mai târziu, pentru dezvoltarea antreprenoriatului. Totuși, modelele de microcredite din UE sunt diferite de cele aplicate la nivel global. În tabelul 4 sintetizăm caracteristicile distinctive ale microcreditelor în țările în curs de dezvoltare, emergente și industrializate.

Tabelul 4. Caracteristica sectorului de microfinanțare (microcreditului) global

Regiuni	Cea mai mare prevalență	Valoarea medie tipică a împrumuturilor	Număr de beneficiari / țări	Performanța financiară	Obiective sociale
Țări în curs de dezvoltare	America de Sud, Asia, Africa	50-500 Euro	>2 milioane	Profitabil, o parte subvenționat	Combaterea sărăciei și promovarea activităților de muncă pe cont propriu
Țări emergente	Europa de Est	500-10000 Euro	>20 milioane	Profitabil, o parte subvenționat	Finanțarea pentru o nouă activitate de muncă pe cont propriu
Țări industrializate	Europa de Vest (Franța, Germania, Marea Britanie)	1000-25000 Euro	>5 000	Foarte subvenționat	Creșterea finanțării pentru microîntreprinderi și finanțarea unei noi activități de muncă pe cont propriu

Sursa: Elaborat de autor în baza [29, p.106].

De asemenea, datele tabelul indică, că în cadrul UE există diferențe între piețele occidentale Centrale și de Est în ceea ce privește dimensiunile, beneficiarii-țintă de credite și intermediarii. Astfel, în Europa Centrală și de Est, scopul major al microcreditelor este susținerea și creșterea incluziunii financiare. În Europa de Vest, pe de altă parte, piața financiară este foarte dezvoltată și băncile oferă deja finanțe pentru majoritatea populației, inclusiv pentru cererile de microcredite non-riscante. Ca urmare, sectorul de microfinanțare din Europa de Vest se concentrează, în principal, asupra populației vulnerabile (care suportă riscuri implicit mai mari), cu accent pe combaterea excluziunii sociale. În tabelul 5 prezentăm pe scurt principalele diferențe dintre Europa de "Est" și "Vest".

Tabelul 5. Principalele diferențe între modelele de microcreditare din Europa de Est și Europa de Vest

	Europa de Est și Centru	Europa de Vest
Scadența	Mai dezvoltată	Tânăra
Număr de împrumuturi	Mai multe împrumuturi – în medie, 1 575 de împrumuturi pe instituție	Mai puține împrumuturi – în medie, 1 226 de împrumuturi pe instituție
Dimensiunea medie a împrumutului	Volum mai mic	Volum mai mare
Concentrarea socială	Cei excluși din serviciul bancar tradițional constituie un obstacol major în lansarea noilor activități de afaceri	Cei care suferă de sărăcie și marginalizare socială
Prioritatea comercială, rentabilitatea atenției	Prezența mai mare a intermediarilor comerciali cu modele de afaceri mai durabile	Dependența de granturi și donatori, cu o sustenabilitate financiară mai mică
Legislația microcreditului	Există o legislație specifică care permite orientarea și sustenabilitatea pieței	Legislație insuficientă, specifică

Sursa: Elaborat de autor în baza [28, p.12].

Microfinanțarea este recunoscută de Uniunea Europeană ca instrument de sprijinire a antreprenoriatului, a competitivității și incluziunii sociale. Astfel, Comisia Europeană, începând cu anul 2007, a promovat o serie de inițiative și programe de promovare a instrumentului de microfinanțare și a microcreditului. În acest context, în medie, numărul anual de microcredite acordate în statele din Europa de Vest este de peste 5000, iar în cele din Europa de Est de peste 20000. Conform Comisiei Europene (COM (2007) 708), la nivelul UE-15, cererea potențială este de 550000 de microcredite, totalizând 5,6 miliarde euro, iar la nivelul UE-27 – de 700000 de microcredite, bugetul necesar fiind de 6,1 miliarde [1, p.4, 3].

La nivel european, criza economică a redus în mod considerabil volumul creditelor bancare, fapt ce a agravat problemele structurale cu care se confruntă grupurile defavorizate atunci, când încearcă să obțină acces la serviciile bancare. Deci, una dintre soluții o reprezintă microfinanțarea prin acordarea de microcredite, și anume împrumuturile sub 25000 EUR. Înainte de criză, în UE, cererea potențială de microcredite pe termen scurt era estimată la peste 700000 de împrumuturi noi, reprezentând aproximativ 6296 milioane EUR [17, p.4].

Unul din obiectivele prioritare ale politicilor europene este creșterea economiei incluzive atât în ceea ce privește incluziunea financiară și socială, cât și în susținerea ocupării forței de muncă. La nivel european sunt trase linii directe privind incluziunea financiară și socială, iar rolul statelor membre este de a coordona măsurile întreprinse pentru de a relansa instrumente financiare necesare. De altfel, scopul politicilor europene este intensificarea eforturilor privind dezvoltarea microcreditului în UE în vederea sprijinirii creșterii și a ocupării forței de muncă, prevăzute în rezoluția Parlamentului European din 24 martie 2009.

În UE, microcreditele sunt furnizate de instituții financiare, cum ar fi: băncile comerciale, casele de economii, băncile cooperatiste și băncile publice, dar și de o serie de entități nebancare, precum: instituțiile de microfinanțare, fundații, cooperativele de credit, societățile de caritate, ONG-urile și altele. Drept urmare, practicile de acordare de microcredite variază considerabil în funcție de tipul de instituție care oferă microcreditele, de statutul ei juridic, de mediul în care funcționează și de propria sa capacitate de a aplica proceduri de management strategic eficient [5].

Astfel, în Europa există următoarele tipuri de organizații de microcredite:

- ONG-uri specializate în microcredite (servicii integrate non-financiare);
- Bănci de microcredite (transformate din organisme nonguvernamentale și fundații);
- ONG-uri orientate pe grupuri specific (acționează la scară mică);
- Cooperative de credit (au statut legal special);
- Instituții financiare non-bancare (instituții de microfinanțare);
- Programe de sprijin instituțional (parte din programele existente ale băncilor de dezvoltare);
- Instituții financiare de dezvoltare a comunității (CDFI – doar în Marea Britanie) [30, p.63].

Astfel, în iunie 2010, la Summitul G 20 de la Toronto, a fost lansat Parteneriatul global pentru incluziune financiară. ONU, Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional și Biroul Internațional al Muncii și-au orientat programele lor spre aspectele legate de incluziunea financiară ca o condiție esențială pentru crearea locurilor de muncă și generarea veniturilor. Prin urmare, în cadrul Strategiei Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii adoptată în 2010, Comisia Europeană, printre altele, a cerut statelor-membre recomandări privind "dezvoltarea strategiei concrete pentru inovare socială, cum ar fi parteneriatul public privat, ce asigură sprijin financiar adecvat și previzibil, inclusiv de microfinanțare" [10].

INSTRUMENTE STRATEGICE DE MICROFINANȚARE

Comisia Europeană (Direcția Generală Politica Regională) în cooperare cu grupul Băncii Europene de Investiții și alte instituții financiare, în perioada de 2007-2014, inițiază acțiuni de sprijinire a instituțiilor de microfinanțare, de ocuparea forței de muncă și de incluziune socială. Aceste acțiuni se referă la promovarea instrumentelor strategice de microfinanțare, precum „Jasmine” (instrument de asistență tehnică), „Progress” și „EaSI Program”.

1. Primul instrument JASMINE (Joint Action to Support Micro-Finance Institutions in Europe) a fost inițiat în anul 2009 și a durat până în anul 2013 și prevedea furnizarea de asistență tehnică, dar și sprijin financiar furnizorilor de microcredite nebancari ca să îi ajute să realizeze o creștere a calității activității proprii, să se extindă și să dobândească un caracter durabil.

Primele etape ale programului Jasmine au constat în furnizarea de asistență tehnică, evaluarea și formarea a 30 de furnizori de microcredite din afara sectorului bancar. În cadrul acestui instrument, Bulgaria și Germania au fost țările cu cei mai mulți beneficiari înregistrați. Jasmine a oferit și alte servicii de sprijin IMF-urilor [7]: o baza de date on-line, consultantă cu privire la bunele practici și un serviciu de informare cu privire la JASMINE și la microcredite. Totodată, în cadrul Jasmine s-a pregătit Codul european de conduită pentru IMF-uri, fiind un fapt important. Țările CEE consideră aceste mijloace financiare drept factor de decizie politică și nu recunosc problema șomajului și sărăciei ce persistă la nivel european. Din păcate, cele mai multe din țările CEE nu realizează importanța acestei probleme. Numai Polonia a folosit acest instrument în mod adecvat, prin care Inicyativa Micro (cu sprijinul 3771000 €), drept instituție non-bancară, și Fundusz Mikro (cu sprijinul 1880000 €) și Slovenia ca intermediari financiari din 26 de instituții participante (din 15

state membre) [37]. După a urmat Germania cu 11 beneficiari, iar România a avut cele mai multe instituții participante în program: șapte instituții financiare nebankare, o bancă și o instituție guvernamentală (AIPPIMM) [1, p.5].

2. Un alt instrument strategic de microfinanțare este Progress, care a fost lansat în martie 2010, în conformitate cu Decizia nr. 283/2010 a Parlamentului European și a Consiliului, pentru a facilita accesul întreprinderilor mici la microcredite (împrumuturi mai mici de 25000 de euro).

Instrumentul nu oferă fonduri direct antreprenorilor, ci sprijină furnizorii de microcredite, selectați la nivelul UE, oferindu-le garanții, reducând, astfel, riscul unor eventuale pierderi și finanțare, pentru a mări volumul de microcredite. Furnizorii de microcredite pot fi băncile publice sau private, instituțiile nebankare și organizațiile non-profit, care acordă microfinanțare.

Comisia Europeană (CE) și statele membre ale UE au furnizat o cantitate substanțială de fonduri prin intermediul acestor instrumente strategice, ca: *JASMINE* și instrumentul european de microfinanțare *Progress*, precum și *alocarea de fonduri structurale pentru a sprijini furnizarea de microcredite* [17]. Totuși, în ciuda tuturor activităților întreprinse rămâne problematică crearea și dezvoltarea instituțiilor de microfinanțare durabile, capabile să ofere microcredite pentru diferite grupuri-țintă (Tabelul 6).

Tabelul 6. Caracteristica instrumentelor strategice de microfinanțare JASMINE și PROGRESS

Instrument de microfinanțare	Perioada	Inițiat / Susținut	Scopul	Rezultatul
<i>JASMINE (Joint Action to Support Micro-Finance Institutions in Europe)</i>	2008-2013	Comisia Europeană, Banca Europeană de Investiții, gestionat de Fondul european de investiții.	1. A stimula capacității furnizorilor de microcredite/ instituțiilor de microfinanțare în diverse domenii, printre care buna guvernare, sistemele de informații, managementul riscurilor și planificarea strategică 2. A deveni operatori sustenabili și viabili pe piața microcreditelor.	1. Promovare a bunelor practici în domeniul microcreditelor; 2. Codul de conduită pentru instituțiile de microcredite.
<i>PROGRESS (pentru ocuparea forței de muncă și incluziune socială)</i>	2010- 2016		A facilita accesul întreprinderilor mici la microcredite (împrumuturi mai mici de 25 000 de euro).	

Sursa: Elaborat de autor în baza [6, 4].

3. Din cele expuse mai sus, programul UE pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială (EaSI) posedă de o importanță majoră, bugetul total pentru perioada 2014-2020 este de 919469000 EUR, gestionat direct de Comisia Europeană. Acest instrument de finanțare contribuie la promovarea creării unui număr cât mai mare de locuri de muncă de calitate și durabile, la garantarea protecției sociale adecvate și decente, la lupta împotriva excluziunii sociale și a sărăciei și la îmbunătățirea condițiilor de muncă [4]. De fapt, reunește trei programe ale UE care au fost gestionate separat în perioada 2007-2013: PROGRESS, EURES și Microfinanțare Progress. Din ianuarie 2014, aceste programe constituie cele trei axe ale EaSI: PROGRESS, EURES și Microfinanțare și antreprenoriat social (Tabelul 7).

Tabelul 7. Caracteristica programului UE pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială (EaSI) – instrumente strategice de microfinanțare

Instrument de microfinanțare	% din bugetul total	Obiectivul	Participanții
<i>PROGRESS</i>	61	Modernizarea politicilor sociale și de ocupare a forței de muncă.	Țările UE, țările SEE, în conformitate cu Acordul SEE și țările AELS, țările candidate și potențial candidate la aderarea la UE, în baza acordurilor-cadru încheiate cu acestea.
<i>EURES</i>	18	Promovarea mobilității profesionale.	Autoritățile naționale, regionale și locale, serviciile de ocupare a forței de muncă, organizațiile sociale partenere și alte părți interesate din țările UE și din țările SEE, în conformitate cu acordul SEE.
<i>Microfinanțare și antreprenariat social</i>	21	Facilitarea accesului la microfinanțare și încurajarea antreprenoriatului social.	Țările UE, țările SEE, în conformitate cu Acordul SEE și țările AELS, țările candidate și potențial candidate la UE, în conformitate cu acordurile-cadru încheiate cu acestea.

Sursa: Elaborat de autor în baza [16, 4].

Uniunea Europeană (UE) sprijină furnizorii de microcredite prin programul Ocuparea forței de muncă și inovare socială (EaSI), precum și prin Fondul social european (FSE). Pentru următorul cadru multianual (2021-2027), se preconizează că angajamentul UE față de sectorul microfinanțării va continua prin programele InvestEU și FSE +.

O nouă definiție, care va influența implementarea noilor instrumente UE pentru sprijinirea sectorului (de exemplu, InvestEU), poate fi găsită în regulamentul FSE + astfel, microfinanțarea include garanții, microcredite, capitaluri proprii și cvasi-echitate, însoțite de serviciile de dezvoltare a afacerilor însoțitoare: cum ar fi sub formă de consiliere individuală, instruire și îndrumare, extinsă pentru persoane și microîntreprinderi care întâmpină dificultăți în accesarea creditului în scopul activităților profesionale și / sau generatoare de venituri [42].

Această interpretare stabilește domeniul de aplicare al sprijinului acordat de UE pentru microcredit. În schimb, nu există o reglementare armonizată privind microcreditul la nivelul statului membru, deoarece aceasta este lăsată la inițiativa legiuitorului național sau la practica actuală a pieței.

CENTRE STRATEGICE DE MICROFINANȚARE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Industria de microfinanțare din UE este sprijinită de două centre strategice, care au drept scop promovarea sectorului de microfinanțare. Primul centru se numește: *Centrul de microfinanțare – Microfinance Centre-MFC*, iar al doilea este *Rețeaua de Europeană de Microfinanțare – European Microfinance Network-EMN*. În figura 2 este ilustrată structura și caracteristica centrelor de resurse de microfinanțare din UE.

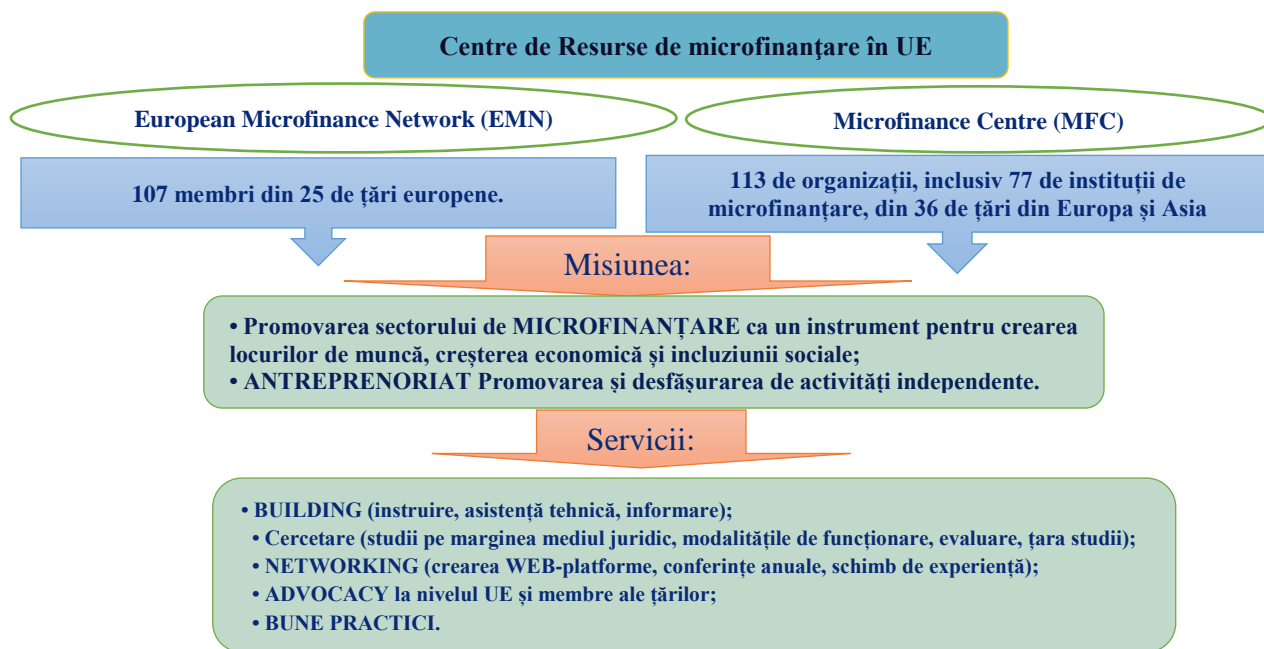

Fig. 2. Structura și caracteristica centrelor de resurse de microfinanțare din UE

Sursa: Elaborată de autor în baza [37, 23, 32].

Prin urmare, Centrul de microfinanțare (MFC) este un centru și o rețea de resurse de microfinanțare regionale, înființat în Polonia în anul 1998. Conform raportului de activitate al MFC din anul 2019, centrul reunește 113 de organizații, inclusiv 77 de instituții de microfinanțare (dintre care și Republica Moldova reprezentată de OCN Microinvest, OCN MOLDCREDIT și OCN Smart Credit), din 36 de țări din Europa și Asia Centrală. Prin urmare, centrul MFC oferă servicii de microfinanțare la peste un milion de clienți cu venituri reduse. *Misiunea centrului* este de a contribui la reducerea sărăciei și dezvoltarea potențialului uman prin promovarea unui sector de microfinanțare orientat social și durabil, care oferă servicii financiare și non-financiare adecvate prin cercetare strategică și bunele practici ale sectorului [32].

Rețeaua de microfinanțare europeană – European Microfinance Network (EMN) este organizație non-guvernamentală cu sediul la Bruxelles și are drept scop: promovarea instrumentului de microfinanțare ca instrument de combatere a excluziunii sociale și financiare în Europa prin activități independente și crearea microîntreprinderilor. Conform rapoartelor de activitate ale EMN, la sfârșitul anului 2019, rețeaua a avut un total 107 membri din 25 de țări europene. Activitatea rețelei este sprijinită și de partenerii și membrii corporativi, organizații precum; rețelele naționale, mediul academic, furnizorii de servicii din acest sector sau băncile implicate în problemele europene de microfinanțare și care sprijină dezvoltarea microfinanțării în Europa [23].

În urma elucidării instrumentelor strategice de microfinanțare din Europa menționam că sectorul de microfinanțare din Europa a cunoscut diverse forme de organizare, implicit cu o gamă largă de mărimi instituționale și forme juridice, care au creat premise pentru ulterioara fază de dezvoltare a acestui sector, datorită procesului și tendințelor de dezvoltare la nivel global. În acest context, considerăm important de a efectua o analiză amplă a diverselor aspecte ce reflectă activitatea instituțiilor de microfinanțare la nivel global, în special axată pe cele din Europa.

DIAGNOSTICAREA SECTORULUI DE MICROFINANȚARE LA NIVEL GLOBAL

Conform datelor prezentate de Rețeaua de microfinanțare europeană în Barometrul anului 2018 și 2019 (Figura 3), observăm că peisajul global al sectorului de microfinanțare se caracterizează printr-o tendință de creștere la sfârșitul anului 2018 comparativ cu anul 2017. Astfel, OMF au atins un număr estimat de 139,9 mil. de clienți cu venituri mici, dintre care 80% sunt împrumuturi destinate pentru femei și 65% bărbați. Portofoliu de împrumuturi acordate a atins valoarea de 124,1 mlrd. USD în anul 2018, în creștere cu 9% față de 2017, iar numărul de instituții de microfinanțare a scăzut de la 981 de instituții la 916 în anul 2018.

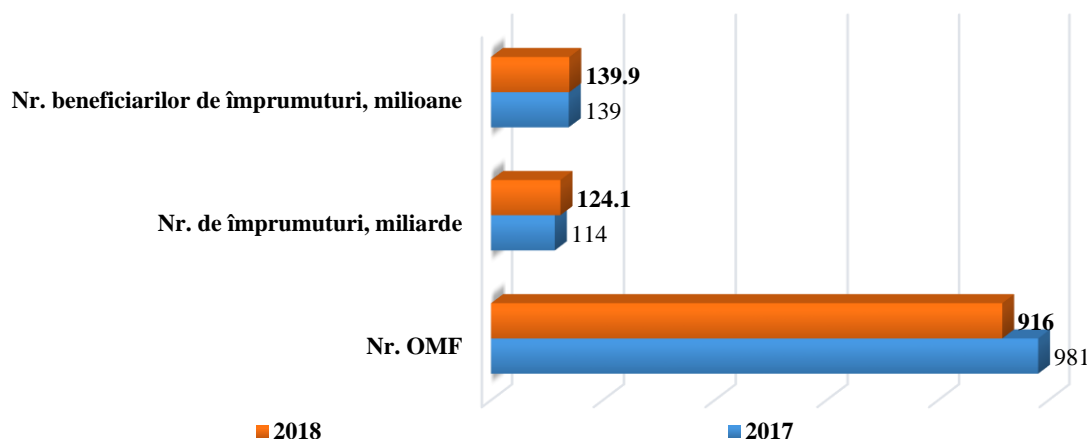

Fig. 3. Structura sectorului de microfinanțare global, în perioada 2017-2018, USD

Sursa: Elaborată de autor în baza [31].

În ultimul deceniu, instituțiilor de finanțare în microfinanțare (OMF) la nivel global, și-au îmbunătățit indicatorii de eficiență. În pofida unui deceniu marcat de o creștere accentuată a costului de împrumuturi, care au înregistrat de la 68,4 miliarde USD în 2009 la 106,7 miliarde USD în 2018 (cu o creștere de 56%), rata cheltuielilor operaționale a scăzut cu 2,7 p.p. în 2018. În perioada 2009 - 2018, OMF au înregistrat, de asemenea, o creștere a profiturilor din active cu 1,3 p.p. și capitaluri proprii cu 2,9 p.p.

În anul 2018, la nivel regional (Figura 4), Asia de Sud continuă să domine microfinanțarea globală cu cele trei țări de top din lume după numărul de beneficiari și împrumuturi: India, Bangladesh și Vietnam. Astfel, numărul de beneficiari de împrumuturi a însumat 85,6 miliarde USD, acest număr a crescut mai rapid decât în alte regiuni cu 13,8% în 2018 față de 2017, dintre care 89% de beneficiari sunt de sex feminin. Deși reprezintă aproape două treimi din debitorii globali, Asia de Sud este doar a doua în ceea ce privește portofoliul de credit, cu o sumă restantă estimativă de 36,8 miliarde USD în 2018.

Prin urmare, regiunea America Latină și Caraibe reprezintă doar 44% din totalul portofoliului sectorului de microfinanțare la nivel global, cu 48,3 miliarde USD de împrumuturi și 248 de instituții de microfinanțare. Această regiune este a doua cu cea mai mare din punct de vedere al numărului de beneficiari de împrumuturi, cu o valoare de 22,2 milioane de clienți în 2018, îndeșcresștere cu 0,3% față de 2017. America Latină și Caraibe continuă să fie caracterizată de o rată scăzută de penetrare în zonele rurale. Astfel, în 2018 instituțiile de microfinanțare din regiune sunt cele mai puțin orientate spre mediul rural, reprezentând doar 23% din clienții lor.

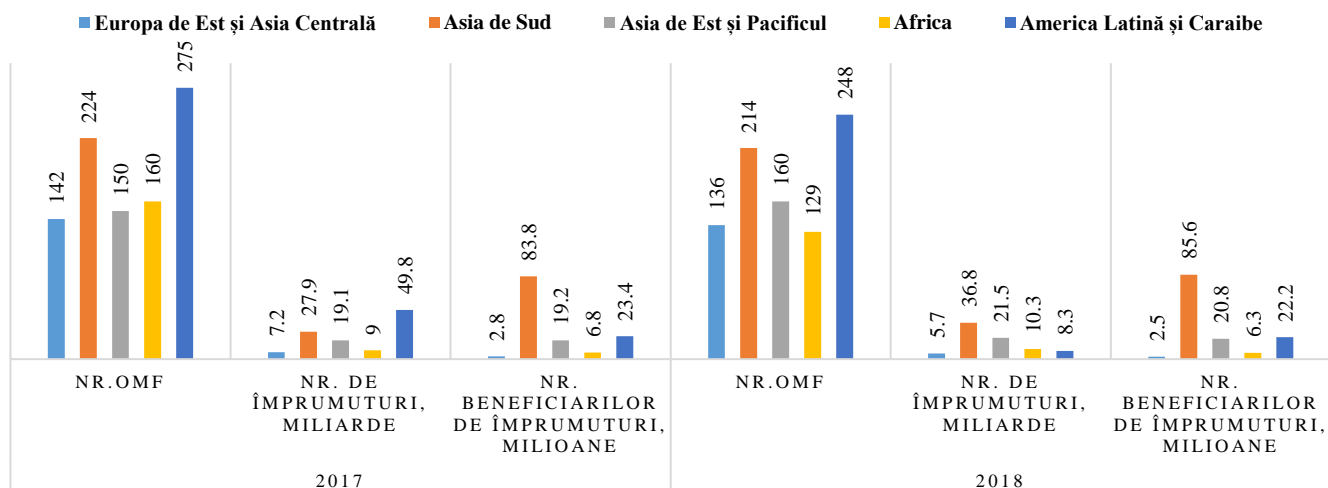

Fig. 4. Structura sectorului de microfinanțare pe regiuni, în perioada 2017-2018, USD
Sursa: Elaborată de autor în baza [31].

În anul 2018, țările din Europa de Est și Asia Centrală s-au confruntat cu încă un an dificil după anii de criză 2015-2016. Totuși, după un an de contracție (în anul 2016 -11,1% față de anul precedent), în anul 2018, portofoliul de împrumuturi a scăzut cu 39%, și numărul beneficiarilor de împrumuturi a prezentat o tendință de descreștere cu 19,3% față de 2016. Aceste descreșteri se datorează, în mare parte, normelor mai stricte de reglementare, aplicate în anul 2016 în Azerbaidjan și Tadjikistan, care au dus la revocarea anumitor licențe ale OMF pentru a diminua mobilizarea în anul 2017. Tadjikistanul, în această perioadă, a înregistrat o creștere mică a debitorilor (+2,8%), iar baza debitorilor din Azerbaidjan a scăzut cu peste un sfert, dar portofoliul de credite cu -15% în 2017.

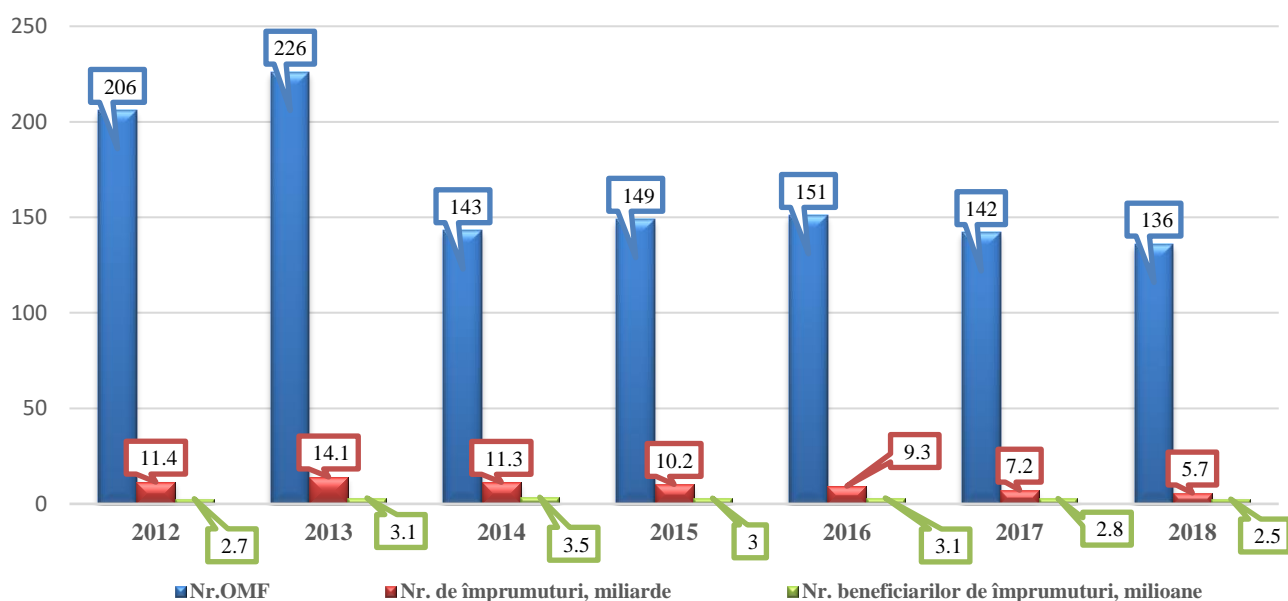

Fig. 5. Structura sectorului de microfinanțare din Europa de Est și Asia Centrală, în perioada 2012-2018, EURO

Sursa: Elaborată de autor în baza [31].

Sectorul de microfinanțare din Europa este caracterizat drept un sector relativ tânăr și eterogen, cu o tendință de creștere ai principalilor indicatorii de activitate. Conform studiului realizat, în anul 2017, de Rețeaua Europeană de Microfinanțare (EMN) și Centrul de Microfinanțare (MFC), cererea pentru microîmprumuturile pentru afaceri în UE-28 a constituit 2,7 milioane euro și a fost evaluat cu un potențial total de piață pentru microcreditul de afaceri de 2,7 milioane de cereri de împrumut în UE-28, rezultând un volum total de 17,4 miliarde de euro a cererii potențiale de microcreditare în anul 2016. Acest fapt denotă necesitatea unor împrumuturi accesibile pentru întreprinderile mici de la actorii din sectorul bancar și nebancar, inclusiv și de la furnizorii de finanțare alternativă.

În ultimii ani, tendințele de dezvoltare a sectorului de microfinanțare în Europa indică faptul, că acest sector abordează tot mai mult nevoile indivizilor care desfășoară activități independente și microîntreprinderile existente, care sunt încă excluse din serviciile bancare tradiționale. Pe ansamblu, în anul 2017, OMF intervievate au raportat circa 1 milion de debitori/beneficiari activi, cu un portofoliu brut de microîmprumuturi de 3,1 miliarde de euro. În intervalul de timp 2012-2017, analiza efectuată demonstrează că indicatorii respectivi ating o rată de creștere de 50%, confirmând dinamica în creștere a sectorului microfinanțării din Europa.

Noile date disponibile confirmă eterogenitatea persistentă a sectorului de microfinanțare. În ceea ce privește diversitatea instituțională, gama de actori care oferă microfinanțări în Europa este largă: ONG-urile reprezintă cel mai frecvent adoptat tip legal, urmate de instituțiile financiare nebancare și de uniunile de credit / cooperativele financiare. În ceea ce privește obiectivele sociale, accesul sporit la serviciile financiare apare ca principala misiune desfășurată de OMF în întreaga Europa. Cu toate acestea, tendința menționată este mai puțin pronunțată în Europa de Vest, unde misiunea de creare a locurilor de muncă se remarcă la fel de importantă ca și incluziunea financiară.

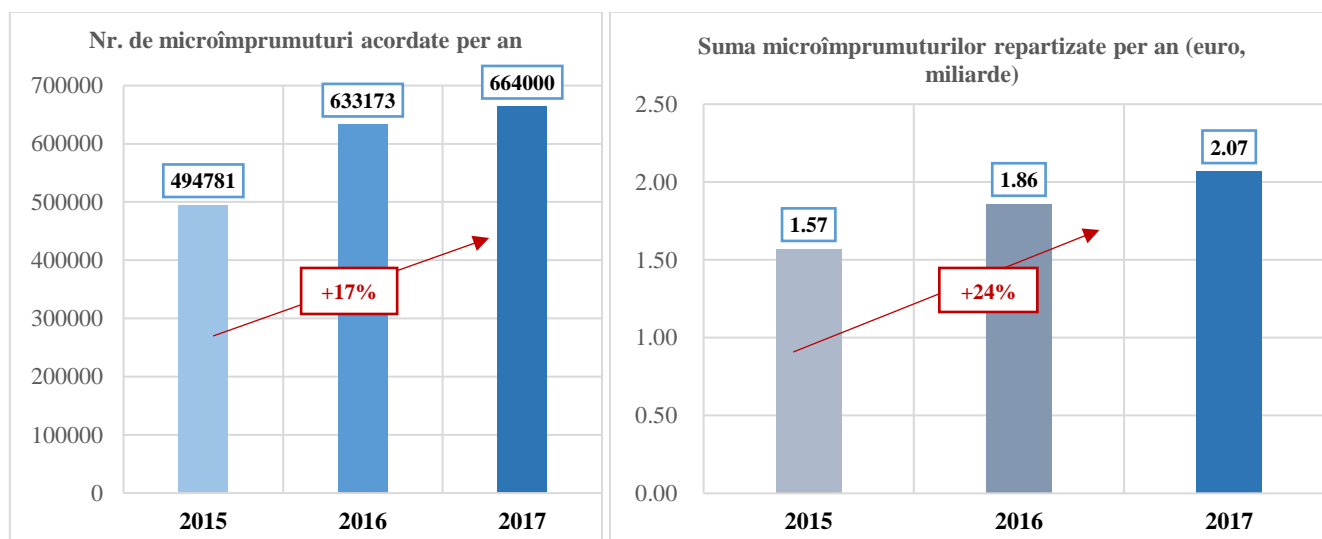

Fig. 6. Tendința microîmprumuturilor în Europa, în perioada 2015-2017, EURO

Sursa: Elaborată de autor în baza [31].

În urma analizei efectuate, concluzionăm că OMF din Europa încă mai au nevoie de sprijin public și privat adecvat pentru a asigura o extindere mai largă a celor deserviți, îmbunătățirea constantă a capacității instituționale și menținerea în prim-plan a inovării sociale și tehnologice. Pentru a-și îndeplini mandatul de îmbunătățire a incluziunii sociale și financiare, sectorul are nevoie de instrumente financiare (de exemplu, garanții, împrumuturi primare, capitaluri proprii), subvenții pentru asistență tehnică și

proiecte-pilot și subvenții pentru a spori accesibilitatea serviciilor pentru cei mai vulnerabili clienți. Aceste tipuri de instrumente sunt considerate esențiale în viitorul sprijin al UE, acordat sectorului pentru perioada de după 2020.

REGLEMENTAREA SECTORULUI DE MIROFINANȚARE ÎN UE

Piața de microcredit și mediul de reglementare în care operează OMF-uri nebankare este extrem de eterogenă în țările europene. În ultimii 20 de ani, șapte țări au decis - cu diferite modalități - să adopte legea privind microcreditul: patru state membre ale UE, o țară candidată și două țări potențiale candidate. Cea mai veche reglementare privind microcreditul a fost introdusă în Franța în anul 2001, urmată de Bosnia și Herțegovina (2006) și Kosovo (2008). Italia și Portugalia au adoptat o lege în anul 2010, deși Italia a aplicat regulile patru ani mai târziu. Cea mai recentă reglementare a fost adoptată în Muntenegru în anul 2017.

Reglementarea privind microcreditul a fost adoptată cu abordări diferite în aceste țări. În Franța, Italia, Kosovo, Bosnia și Herțegovina și Portugalia, legislația stabilește domeniul de aplicare și regulile pentru furnizarea de microcredite și introduce o categorie distinctă pentru OMF-uri nebankare. Aceștia sunt furnizori specializați de microcredite care pot funcționa numai în anumite condiții stabilite de lege.

Prin urmare, în cazul Franței, Italiei și Kosovo, reglementarea privind microcreditele este încorporată în legea instituțiilor financiare-bancare. În Bosnia și Herțegovina și Portugalia, reglementarea instituțiilor de microfinanțare constă fie într-o singură lege sau decret care acoperă furnizarea de microcredite în țară. În schimb, România și Muntenegru: OMF-urile pot oferi o gamă largă de produse financiare, printre care se menționează în mod explicit microcreditul. Un element comun în aceste cadre de reglementare este că supraveghetorul OMF-urilor nebankare este Banca Națională. Informațiile privind punerea în aplicare a legislației sunt prezentate în tabelul 8.

Tabelul 8. Reglementarea specifică pentru furnizorii de microcredite în UE

Țara	Acte legislative	Anul	Autoritatea de supraveghere	Tipuri de microcredite acordate/ suma/ termenul
<i>Franța</i>	Codul monetar și financiar	2001	Banca Centrală (ACPR, 'Autorité de contrôle prudentiel et de résolution')	1. Microcredit profesional 12.000 EUR – pe 5 ani; 2. Microcredit personal 5.000 EUR - 5 ani
<i>Italia</i>	Legea consolidată a băncilor	2010	Banca Italiei	1. Microcredit antreprenorial 25.000 EUR (+ 10.000 EUR în cazuri speciale) 7 ani (sau 10 ani); 2. Microcredit social 10.000 EUR - 5 ani
<i>Portugalia</i>	Decretul legislativ nr. 12/2010 și Ordonanța nr. 1315/2010	2010	Banca Portugaliei	Microcredit de afaceri 25.000 EUR Nu este definit în lege termenul
<i>România</i>	Legea privind instituțiile financiare nebankare (nr. 93/2009) Regulamentul nr. 5/2012	2009	Banca Națională a României	Microcredit - Nu este definit în lege suma și termenul
<i>Muntenegru</i>	Legea cu privire la leasing financiar, factoring, cumpărare de creanțe, micro-creditare și operațiuni de garantare a	2017	Banca Centrală a Muntenegrului	1. Microcredit de afaceri: 30.000 EUR pentru microcredit pentru antreprenori și 50.000 EUR pentru microcredit către IMM-uri. 2. Microcredit personal -20.000

	creditului			EUR
<i>Bosnia și Herțegovina</i>	Legea privind Federația Organizațiilor de Microcredit Bosnia și Herțegovina (nr. 59/06) și Legea privind organizațiile de microcredit Republica Srpska (nr. 59/06)	2006	Agenția bancară a Federației din Bosnia și Herțegovina; și Agenția bancară din Republica Srpska	1. Fundația Microcredit: 5.106 EUR (10.000 KM) 2. Firma Microcredit: 25.532 EUR (50.000 KM)
<i>Kosovo</i>	Legea cu privire la bănci, instituții de microfinanțare și instituții financiare nebankare (nr. 04 / L-093)	2008	Banca Centrală a Kosovo	25.000 EUR

Sursa: Elaborată de autor în baza [42].

În Franța, Italia și Muntenegru, legiuitorul a definit două produse cu condiții și obiective unice: microcredite de afaceri și personale. Legislația italiană și franceză sunt foarte specifice atât în condițiile produselor microcredite (în ceea ce privește valoarea și termenul împrumutului, plafonul dobânzii), cât și obiectivele politicii lor (scopul împrumutului și al beneficiarilor săi). În schimb, legea din Muntenegru este mai puțin prescriptivă și își limitează domeniul de aplicare la definirea sumelor maxime de împrumut pentru microcreditele de afaceri și personale.

Dimensiunea maximă atât pentru microcreditul de afaceri cât și pentru cel personal este mai mică în Franța, comparativ cu Italia (jumătate din dimensiune) și Muntenegru (o pătrime din dimensiune). Având în vedere profilul clienților de microcredit din Franța, scopul împrumuturilor și natura organizațiilor care pot oferi microcredit, abordarea franceză pare deosebit de concentrată pe nevoile celor mai vulnerabili clienți. Mărimea medie a unui împrumut onorific în Franța variază între 9.700 și 30.000 EUR, conform instituției emitente. Aceasta compensează dimensiunea relativ mică a microcreditului în Franța, care este limitată la 12.000 EUR. În Muntenegru, luând în considerare dimensiunea maximă a microcreditului și puterea de cumpărare mai mică în comparație cu Italia și Franța, legislația permite OMF-urilor să răspundă unui spectru mai larg de clienți, care include IMM-uri cu împrumuturi de afaceri până la 50.000 EUR și persoane fizice cu împrumuturi personale până la 20.000 EUR. Abordarea italiană este mai aproape de cazul francez decât de mediul muntenegrean. De fapt, deși pragurile de microcredit sunt mai mari în Italia decât în Franța, segmentul principal vizat în dreptul italian este populația vulnerabilă (întreprinzători mici și persoane excluse din punct de vedere social și financiar), iar OMF încearcă să echilibreze obiective sociale și durabile [42].

În urma relatării de mai sus venim cu concluzii cu privire la reglementarea instituțiilor financiare nebankare (specializate în creditare) în Franța, nu beneficiază de o reglementare distinctă în dreptul francez. Însă, în categoria mai largă a instituțiilor de credit există o subcategorie ce cuprinde entități numite „societăți financiare” – acestea neavând capacitatea de a accepta depozite cu o scadență mai mică de doi ani. Includerea societăților financiare în clasa instituțiilor de credit are ca efect aplicarea unui cadru de reglementare mult mai strict, specific instituțiilor ce acceptă depozite sau alte fonduri rambursabile de la public. Ca rezultat, apreciem că reglementarea franceză nu prezintă gradul de flexibilitate necesar pentru dezvoltarea cât mai amplă a sectorului activităților de creditare desfășurate cu titlu profesional. Iar conceptul de instituții financiare specializată în creditare este recunoscut și reglementat de dreptul italian, care denumește aceste entități – intermediari financiari. Acestea nu fac parte din categoria instituțiilor de credit, fiind totuși reglementate strict sub numeroase aspecte. Apreciem acest tip de reglementare nu corespunde riscurilor pe care le presupunem o entitate fiind însă preluată și de legiuitorul român [8, p.163].

PRACTICILE ȘI MODELE DE MICROFINANȚARE ÎN ȚĂRILE UE ȘI FEDERAȚIA RUSĂ

Analizând în parte practicile și modele de microfinanțare în țările UE și Federația Rusă, menționăm că acestea prezintă anumite particularități și diferențe. Totuși, scopul comun al instrumentului de microfinanțare rămâne a fi lupta împotriva sărăciei, împotriva excluziunii sociale și financiare. Cele mai relevante modele strategice de dezvoltare a microfinanțării au fost sintetizate și sunt descrise în continuare.

Modelul de management strategic al sectorului de microfinanțare polonez. În Polonia, există o schemă unică de microfinanțare numită Fundusz Mikro (FM), care a fost înființată în anul 1994, cu o investiție de capital de împrumut de 20 mil. USD de către American Polish Enterprise Fund. FM a fost înregistrată ca o societate cu răspundere limitată, fiind și singura instituție de bază non-bancară din Polonia, care face împrumuturi purtătoare de dobândă. Fundusz Mikro a început operațiunile de creditare în februarie 1995, cu un program-pilot de un an în care a testat sistematic diferite metodologii de creditare, locații, tipuri de clienți, tipuri de angajați și acorduri de cooperare cu organizațiile partenere [26].

Metodologia strategică de funcționare a Fundusz Mikro se bazează pe garanția reciprocă și cooperarea continuă. Elementul principal în creditare este prevenirea, cu scopul de a garanta rambursarea creditului. În general, clienții FM sunt microîntreprinderile, precum: frizerii, cosmeticienii, lăcătușii, atelierelor de reparații, brutarii, cofetarii, deținătorii de restaurante, șoferii de taxi etc. Un efect pozitiv au avut asupra economiei în care programele sale au creat locuri de muncă.

Micro Fund este o altă IMF din Polonia, care a dezvoltat o formă unică de cooperare financiară cu clienții săi. După mai mult de 18 ani de activitate, Micro Fondul a devenit principala instituție de microfinanțare din Polonia și este una dintre cele mai mari din Europa Centrală și de Est. Încă de la începuturile sale, Fondul a acordat mai mult de 130000 de microîmprumuturi de peste 1 miliard USD, pentru 57000 de proprietari de întreprinderi micro și mici [24].

Modelul de management strategic al sectorului de microfinanțare francez. *Asociația pour le Droit à l'Inițiativa Economique (ADIE)* a fost creată în anul 1989, în Franța. Sursa de inspirație a fost „Băncile pentru săraci”, care au crescut în țările în curs de dezvoltare în anii șaptezeci, în special Banca Grameen din Bangladesh. ADIE este o asociație non-profit care vizează persoanele aflate în șomaj sau persoanele care beneficiază de alocații sociale în Franța. Cu 22 de birouri regionale și 112 birouri locale și 380 de puncte de contact, ADIE a plătit (la 31 decembrie 2006) 43747 de credite și a contribuit la crearea a 37349 de întreprinderi, începând cu anul 1989. Rata de pierdere la sfârșitul anului 2006 este de 2,97%, iar 64% din întreprinderi continuau să lucreze după doi ani. Datorită informațiilor rapide despre ratele neplătite, monitorizarea riscurilor a fost redusă de la 10-60 de zile până la două zile. ADIE a fost în măsură să-și extindă parteneriatele cu băncile comerciale. În plus, personalul ADIE și voluntarii oferă consultanță de afaceri post-împrumut microantreprenorilor în domeniul managementului afacerilor, formalități administrative, de marketing și consultanță juridică [24, 43].

Modelul de management strategic al sectorului de microfinanțare italian. *PerMicro din Italia* este o companie financiară supravegheată de Banca Centrală a Italiei. A fost înființată în anul 2007, în Torino, cu scopul de a oferi șanse, precum și incluziune socială și financiară persoanelor care nu pot accesa credite bancare, excluse din instrumentele de credit tradiționale, din cauza lipsei istoriei financiare și a garanțiilor. PerMicro oferă două scheme financiare:

Business Microcredit – pentru persoanele care doresc să inițieze sau să dezvolte microîntreprinderi, și care nu au garanții, dar au: o idee bună de afaceri; capacități antreprenoriale și tehnice; și sunt membri ai unei rețele de referință, care poate furniza o garanție și sprijin în dezvoltarea ideii lor de afaceri.

Personal Microcredit – pentru persoanele implicate în afaceri la domiciliu, asistență medicală sau educație. Acești oameni sunt asigurați cu pregătire specială și sprijin în gestionarea afacerii de familie. Activitatea PerMicro se bazează pe creditul de rețea. Rețeaua socială căreia îi aparțin este o legătură între PerMicro și clienți, oferindu-le o garanție morală și sprijinirea acestora în timpul perioadei de creditare. Rețelele PerMicro sunt asociații, biserici și comunități etnice cu un interes puternic în rambursarea împrumuturilor clienților [34, 24].

Modelul de management strategic al sectorului de microfinanțare german. Spre deosebire de alte țări, legea bancară germană nu a diferențiat între acordarea de împrumuturi standard sau microcredite și nici nu a creat un cadru legal care să permită instituțiilor nebancare să ofere împrumuturi specializate de microcredite. Unii autori numesc această situație ca „monopol bancar”, în cazul în care numai băncile sunt autorizate să emită împrumuturi independent de caracterul lor. În Germania, produsele asociate cu microfinanțarea sunt legate numai de produsele de credit. Aceasta înseamnă că instituțiile de microfinanțare din Germania au doar un rol limitat în screening, recomandând împrumuturi la bănci, și consultă întreprinderile mijlocii care au nevoie de finanțare. Activitățile de acordare a creditelor țin exclusiv de domeniul băncilor comerciale, Sparkassen și Volksbanken und Raiffeisenbanken, compania de stat Förderbank KfW, precum și băncile de promovare regionale ale diferitelor state federale. Aceste instituții bancare furnizează, fie direct, fie indirect, credite întreprinderilor mijlocii prin instituții de microfinanțare.

În anii anteriori, creditarea directă a fost îngreunată, în special, pentru clienții din cadrul afacerilor mai mici și start-up-uri care cereau credite mai mici de 20000 de euro. Astfel, implicarea instituțiilor de microfinanțare a devenit mai importantă. Instituțiile de microfinanțare sub egida Institutului de microfinanțare din Germania – Deutsche Mikrifinanzinstitut (DMI) – au fost activ implicate în sistemul de „legătură bancară” în care băncile emit împrumuturi, iar instituțiile de microfinanțare preiau rolul de screening, analiză și recomandarea clientului băncii. DMI acreditează IMF-urile să furnizeze aceste servicii. Potrivit Mikrokreditfonds Deutschland (cunoscut sub numele de Microcredit Fund Germany în limba engleză), există 35 de instituții de microfinanțare, care operează în Germania din anul 2014. Rata de creștere a numărului de credite acordate de la 1740 la peste 17500 până în anul 2014 au depășit proiecțiile analiștilor și a plasat Germania printre primele cinci sectoare de microcredite în creștere în zona euro. În timp ce fiecare instituție financiară și-a dezvoltat propria declarație de misiune, grupurile-țintă de clienți, produse și servicii financiare corespunzătoare, condițiile de furnizare a microcreditelor pot fi rezumate după cum urmează: un împrumut de afaceri cu o valoare maximă de 20000 de euro, cu o rată a dobânzii de 8,9% pentru o perioadă maximă de 36 de luni [24].

Modelul de management strategic al sectorului de microfinanțare din Federația Rusă: Activitatea instituțiilor de microfinanțare din Federația Rusă au început la mijlocul anilor 1990, odată cu ONG-urile internaționale și au fost adoptate ulterior de către ONG-urile locale, guvernamentale și fondurile municipale pentru susținerea întreprinderilor mici și mijlocii, precum și a societăților comerciale. Cele mai multe OMF oferă împrumuturi antreprenorilor și societăților comerciale, implicate în creditarea împrumuturilor de consum.

În conformitate cu art. 2 al Legii Federale „Cu privire la activitatea de microfinanțare și instituțiile de microfinanțare”, prin noțiunea de *instituție de microfinanțare* se subînțelege „persoană juridică înregistrată ca fond, organizație autonomă non-profit (cu excepția instituțiilor bugetare), parteneriat non-profit, comunitate economică sau parteneriat, care desfășoară activitate de microfinanțare și este inclusă în registrul de stat al instituțiilor de microfinanțare”. Înainte de adoptarea Legii privind activitatea de microfinanțare și organizațiile de microfinanțare (de asemenea, cunoscută sub numele de Legea microfinanțării) în anul 2010, aproximativ 280 de organizații non-bancare s-au identificat ca fiind implicate în microfinanțare; mai mult de

jumătate au fost guvernamentale și fonduri municipale, iar marea majoritate a celor rămase au fost înregistrate ca ONG-uri. În calitate de instituție de microfinanțare pot fi: instituțiile de credit, cooperativele de credit, casele de amanet, cooperativele locative non capitale și alte persoane juridice. Structura sistemului de microfinanțare din Federația Rusă este prezentată în figura 7.

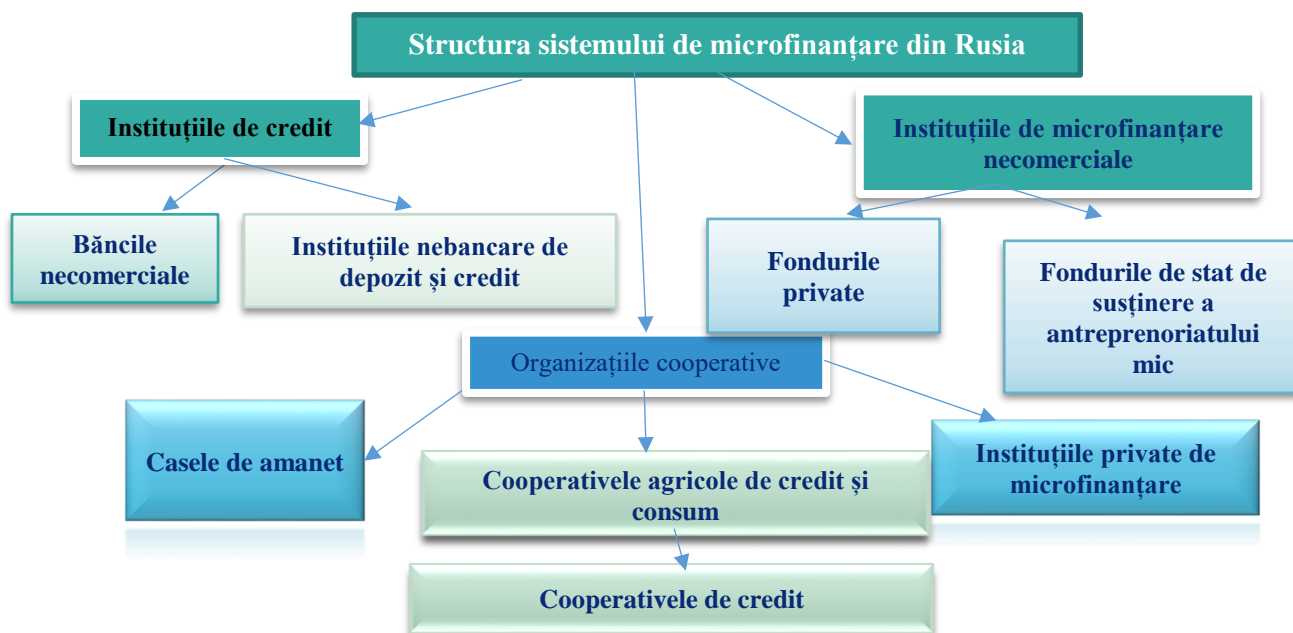

Fig. 7. Structura sistemului de microfinanțare din Federația Rusă

Sursa: Elaborată de autor în baza [47].

Dezvoltarea microfinanțării în Federația Rusă a contribuit la elaborarea și îmbunătățirea metodologiei sale. Activitatea de microfinanțare poate fi desfășurată de către instituțiile de credit, cooperativele de credit, casele de amanet, cooperativele locative noncapitale și alte persoane juridice. În tabelul 9 este prezentată o clasificare mai detaliată a instituțiilor de microfinanțare din Federația Rusă.

Tabelul 9. Caracteristica instituțiilor de microfinanțare în Federația Rusă

Indicatorul de clasificare	Tipul instituției de microfinanțare
Forma de proprietate	De stat
	Privată
Forma organizațional-juridică	Fond, organizație autonomă nonprofit, instituție (cu excepția instituțiilor bugetare), parteneriat non-profit, comunitate economică sau parteneriat
Scopul creditului emis	Microcreditarea de consum și microcreditarea businessului mic și mijlociu
Tipul creditului emis	Credite până la salariu
	Credite pe o oră
	Microîmprumuturi de consum pentru persoane fizice
	Microîmprumuturi pentru persoane juridice
Gradul de reglementare	Reglementare legală
	Reglementarea de stat în afara zonei
Localizarea geografică	Localizare în orașele mari
	Localizare în orașele medii și mici
	Localizare în mediul rural

Sursa: Elaborat de autor în baza [47].

Totodată, s-a constatat că dezvoltarea instituțională a pieței de microfinanțare în Federația Rusă este condiționată de: creșterea cerințelor față de capitalizarea instituțiilor de credite în conformitate cu legea în vigoare (din 1 ianuarie 2015, valoarea minimă a capitalului social trebuie să constituie cel puțin 300 de milioane de ruble, care corespunde, începând cu 1 ianuarie 2012, doar la 60% din băncile comerciale ale FR); globalizarea mediului financiar, care impune noi provocări în ceea ce privește dezvoltarea relațiilor competitive ale operațiilor bancare și de microfinanțare, reglementate de Ministerul Finanțelor, Serviciul Federal privind Piețele Financiare (SFPPF) al Rusiei și Banca Centrală a Rusiei; și integrarea activă pe piața intermediarilor financiari străini în legătură cu aderarea la Organizația Mondială a Comerțului [47, 48].

Problemele existente în sectorul de microfinanțare rus, dar și dezvoltarea activă a acestuia, precum și cererea de consum mare pentru aceste servicii financiare condiționează necesitatea nivelului adecvat al dezvoltării cadrului normativ-legislativ, adaptat la standardele occidentale și în baza valorii socio-economice a microfinanțării pentru economia Federației Rusești. De-a lungul ultimilor 5 ani, Federația Rusă a făcut progrese pentru atingerea obiectivului de creștere a accesului persoanelor fizice și a IMM-urilor la serviciile financiare. Federația Rusă a făcut acest lucru prin îmbunătățirea infrastructurii de reglementare pentru incluziunea financiară. În anii 2013-2017, piața de microfinanțare și cooperativele de credit (în număr de 5 ori mai mare decât numărul de instituții bancare) au intrat sub reglementarea și supravegherea Băncii Centrale a Rusiei.

Modelul de management strategic al sectorului de microfinanțare din România. Noțiunea de instituții financiare nebancale în România are mai multe semnificații. În sens larg, acest concept se referă la toți prestatorii de servicii financiare care nu sunt instituții de credit, de exemplu, firmele de investiții, organismele de plasament colectiv, instituțiile specializate de creditare etc.). Deci, instituția financiară este acea entitate, care poate presta activități de creditare, servicii de investiții, servicii de plată și altele, cu excluderea activității de acceptare de depozite sau alte fonduri rambursabile de la public, care circumstanțiază de altfel „monopolul bancar”. Aceste organizații au apărut odată cu dezvoltarea sectorului micilor afaceri care aveau nevoie, pe lângă sprijin financiar, de instruire specifică și consultanță. Există trei categorii principale de actori pe piața serviciilor de microcreditare:

- prima categorie se referă la actorii de inspirație cooperativistă: specificitatea acestui tip de sistem constă în construirea instituțiilor de microcreditare, plecând de la membrii organizației. Una dintre cele mai cunoscute forme în acest sens este reprezentată de către cooperativa de creditare;
- a doua categorie se referă la organizațiile neguvernamentale cu obiectivul de a realiza o activitate de intermediere financiară;
- a treia categorie se referă la băncile existente pe piață, care se specializează în servicii de microfinanțare pentru microantreprenori.

Directiva bancară consolidată nu reglementează în detaliu instituțiile financiare, această sarcină revine sistemului național de drept. Deci, instituțiile financiare nebancale sunt incluse în categoria instituțiilor de credit, precum se întâmplă în Franța și Spania, fie sunt reglementate în mod distinct față de instituțiile de credit, ca în cazul Italiei, fie nu fac obiectul unui cadru specific de reglementare, cum este, de exemplu, cazul Marii Britanii. Până în anul 2006, în România, paralel cu apariția unei rețele serioase de instituții de credit (fapt ce a determinat o creștere a creditului bancar), creditarea nebancale era în faza de dezvoltare intensivă, fiind practică de instituțiile specifice, precum: societățile de leasing, fondurile de garanție, societățile de credit ipotecar, casele de amanet sau casele de ajutor reciproc [2].

În anul 2006, guvernul României a aprobat Ordonanța Guvernului nr.28 din 26 ianuarie 2006 privind reglementarea unor măsuri financiar-fiscale, care cuprinde norme de reglementare a sectorului de activitate

al instituțiilor financiare nebankare și condițiile de acces la activitatea de creditare. Potrivit acestei Ordonanțe, drept instituție financiară nebankară este: „persoana juridică constituită cu scopul de a desfășura, cu titlu profesional, activități de creditare: a) acordare de credite, incluzând, fără a se limita: credite de consum, credite ipotecare, credite imobiliare, microcredite, finanțarea tranzacțiilor comerciale, operațiuni de factoring, scontare, forfetare; b) leasing financiar; c) emitere de garanții și asumare de angajamente, inclusiv garantarea creditului; d) acordare de credite cu primire de bunuri spre păstrare, respectiv amanetare prin case de amanet; e) acordare de credite către membrii unor asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților/pensionarilor, în vederea sprijinirii prin împrumuturi financiare a membrilor lor, respectiv case de ajutor reciproc; f) alte forme de finanțare de natura creditului, ale căror surse de finanțare provin din resurse proprii sau împrumutate de la instituțiile de credit, de la alte instituții financiare sau, după caz, din alte surse prevăzute de reglementările legale în vigoare; se asimilează instituțiilor financiare nebankare persoane juridice fără scop patrimonial – entități constituite în baza Ordonanței Guvernului nr.26/2000 cu privire la asociații și fundații, cu modificările și completările ulterioare sau în baza unor legi speciale care acordă credite din fonduri publice sau puse la dispoziție în baza unor acorduri interguvernamentale, cu caracter rambursabil/nerambursabil” [11].

Potrivit analizei, sistemul financiar al României poate fi împărțit în două componente generale:

a) sectorul financiar bancar, care conține instituții care desfășoară activități bancare tradiționale (instituții de credit);

b) sectorul financiar nebankar, unde am putea distinge două grupuri principale de instituții:

b1) instituții financiare nebankare – cele din Registrul general, precum și cele din Registrul inventarului, și fondurile de investiții;

b2) alte instituții financiare: societățile de asigurări, fondurile de pensii private, societățile de investiții financiare și societățile de servicii de investiții financiare.

Analiza structurii sistemului financiar din România cu privire la numărul de instituții, în decursul ultimului deceniu, relevă o dominare a sectorului financiar nebankar (Tabelul 10).

Tabelul 10. Structura sistemului financiar din România (nr. de instituții)

Anii	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Instituții de credit	42	43	42	42	41	40	40	40	36	37	35
Sectorul financiar nebankar:	4502	4751	4742	5253	5489	5607	5767	5822	5915	5945	5947
▪IFN - general	218	238	228	210	203	187	173	170	172	177	183
▪IFN- inventarul	4284	4513	4514	5043	5286	5420	5594	5652	5743	5768	5800
Fondurile de investiții	50	71	64	77	86	87	92	103	104	101	98
Societățile de asigurări	42	44	45	43	41	39	38	37	35	31	28
Fondurile de pensii private	25	23	25	22	20	20	18	17	17	17	17
Societățile de investiții financiare	5	5	5	6	6	6	5	5	5	5	5
Societățile de servicii de investiții financiare	73	66	68	55	52	46	41	31	40	38	37
Brokeri de asigurare	382	459	510	567	584	584	594	595	603	327	396

Sursa: Elaborat de autor în baza [2, 18].

Dacă numărul instituțiilor de credit a variat de la un an la altul, cu o singură entitate în medie (40 fiind cea mai dominantă cifră din sistemul bancar tradițional al României), în sectorul nebankar, mișcările au fost

mult mai abundente. În special, IFN-urile au fost înființate sau au fost închise în număr mare de-a lungul anilor, cu o medie anuală de 145 de instituții în perioada analizată.

Astfel, în sectorul financiar nebancar, instituțiile financiare nebankare au crescut impresionant în perioada anilor 2004-2010, însă, în perioada 2010-2016, acestea au fost în curând afectate de celelalte instituții financiare (societăți de asigurări și fonduri de pensii private). Este posibil ca creșterea activelor IFN-urilor să fie încetinită de restricționarea activității în timpul crizei financiare.

Deci, până în anul 2008, sectorul nebancar a fost definit în principal de IFN, atât din punct de vedere al activelor totale, cât și al numărului de instituții. De fapt, în perioada 2004-2008, IF nu a depășit niciodată nivelul de 5% al volumului total al activelor sistemului bancar. Pe măsură ce criza economică a început să-și arate prezența, IFN-urile au început să piardă teren, în timp ce IF-urile au crescut atât în număr, cât și în active. Condițiile dure pe care populația și companiile s-au confruntat în perioada ulterioară au făcut ca creditarea (prin canale tradiționale sau "umbroase") să fie costisitoare, fie inaccesibile. În acest context, caracterizată de o scădere a cererii de împrumut și de o calitate slabă a portofoliului, căutarea oportunităților de randament a adus în centrul atenției fondurile de investiții. Dacă în perioada 2006-2010, sectorul nebancar a crescut în active într-un ritm accelerat, cu o creștere anuală de aproximativ 40%, apoi, începând cu 2011, creșterea dată a încetinit. În acest context, fondurile de investiții au contribuit la creșterea modestă a activelor totale ale sectorului nebancar de 2,5% pe an [18].

În ciuda importanței și dimensiunilor sale crescânde în sistemul financiar românesc, sectorul nebancar (sau sectorul din umbră) continuă să joace un rol secundar alături de caracterul principal: sectorul bancar tradițional. Dezvoltarea sa recentă atrage atenția factorilor de decizie politică și necesită o monitorizare atentă. Există preocupări la nivelul UE cu privire la potențialele riscuri care ar putea rezulta din acest sector, însă BNR consideră că în România riscurile sistemice sunt relativ scăzute (deși în creștere).

CONCLUZII

Rezultatele cercetărilor efectuate au permis să stabilim, că abordările teoretice cu privire la modelele de dezvoltare a microfinanțării pe plan mondial, orientate spre politici strategice, sunt mai puțin definite în literatura științifică de specialitate. Studiile din acest domeniu denotă, că tipologia modelelor de microfinanțare diferă în funcție de condițiile locale de funcționare a economiei și societății. Astfel, putem spune că schemele principale de microfinanțare sunt utilizate în prezent în lume în baza modalităților de funcționare și de implementare a microfinanțării și există în diferite regiuni ale lumii, cum ar fi: Africa, Asia, America de Nord, bineînțeles, și în Europa.

Cercetările efectuate au permis identificarea a două modele de microfinanțare existente la nivel european. Primul model de microfinanțare, existent în Europa Centrală și de Est, este mai dezvoltat și are ca scop major susținerea microcreditelor și creșterea incluziunii financiare. Al doilea model de microfinanțare, existent în Europa de Vest pe piața nebanară, este mai tânără, în schimb sectorul bancar este mai dezvoltat, oferind deja finanțe pentru majoritatea populației, inclusiv pentru cererile de microcredite non-risicante cu accent pe combaterea excluziunii sociale.

Este de subliniat, că aceste două modele de microfinanțare au trăsături diferențiate, cu referire la: dimensiunea medie a împrumuturilor, beneficiarii-țintă de credite, intermediarii pieței, reglementările în domeniu etc.

Totuși, influența benefică a acestor instrumente strategice de microfinanțare din Europa a avut un impact pozitiv asupra dezvoltării sectorului din punct de vedere al: diversificării formelor de organizare, lărgirii gamei de mărimi instituționale și forme juridice, care au creat premise pentru ulterioara fază de dezvoltare a acestui sector, datorită procesului și tendințelor de dezvoltare la nivel global. Analizând în parte, practicile și modelele de microfinanțare în țările UE și Rusia prezintă anumite particularități și diferențe, totuși, scopul comun al instrumentului de microfinanțare rămâne a fi lupta împotriva sărăciei și a excluziunii sociale și financiare.

Astfel, studierea sectorului de microfinanțare în practica națională și internațională a permis autorului de a remarca următoarele aspecte: avantajele competitive ale organizațiilor de microfinanțare derivă din faptul că pot fi orientate spre anumite sectoare de activitate ori spre grupuri de clienți care beneficiază de o reglementare mai flexibilă, dar, uneori, și de anumite stimulente fiscale. În plus, instituțiile financiare nebanare consolidează semnificativ rezistența sistemului financiar la șocurile generate de crizele economice. Deci, instituțiile de microfinanțare s-au dezvoltat ca o alternativă a sectorului bancar. În prezent, alternativa pentru creditele acordate de către băncile comerciale sunt produsele oferite de organizațiile de microfinanțare.

Analiza politicilor, instrumentelor strategice și practicile europene în domeniul microfinanțării prezintă un interes major pentru Republica Moldova, având ca scop asimilarea și aplicarea modelelor strategice prin perfecționarea sectorului de microfinanțare.

BIBLIOGRAFIE

În limba română

1. Arpinte D. Microcreditarea ca instrument pentru incluziune socială. In: Calitatea Vieții. Anul XXVI, 2015, nr. 2, p. 155-166. [Accesat 23 octombrie 2018]. Disponibil: <http://www.revistacalitateavietii.ro/2015/CV-2-2015/06.pdf>
2. Banca Națională a României. [Accesat 22 octombrie 2018]. Disponibil: <http://www.bnr.ro/PublicationDocuments.aspx?icid=15748>
3. Comisia Comunităților Europene. O inițiativă europeană de dezvoltare a microcreditelor în sprijinul creșterii și ocupării forței de muncă: comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. COM 708 final. Bruxelles, 2007. [Accesat 25 octombrie 2018]. Disponibil: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2007/RO/1-2007-708-RO-F1-1.Pdf>
4. Comisia Europeană. Ce este instrumentul de microfinanțare Progress? [Accesat 23 octombrie 2018]. Disponibil: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=ro>
5. Comisia Europeană. Direcția Generală Politică Regională. Codul european de bună conduită pentru acordarea de microcredite. [Accesat 30 octombrie 2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/thefunds/doc/code_bonne_conduite_ro.pdf
6. Comisia Europeană. Instrumente speciale de sprijin. [Accesat 24 octombrie 2018]. Disponibil: http://ec.europa.eu/regional_policy/ro/funding/special-support-instruments/
7. 6 CARuri, membre UNCAR, au trecut de evaluarea Fondului European de Investiții ca instituții de microfinanțare. [Accesat 30 octombrie 2018]. Disponibil: <http://www.ies.org.ro/info-stiri/vrs/IDstire/925/t/6-caruri-membre-uncar-au-trecut-de-eva>
8. Diacunu, R. Instituțiile financiare nebancale. București: Editura C.H.Beck, 2011. 367 p.
9. Finanțare Etică și Microcreditare: sesiune formare. Timișoara, 2012, 20 martie. [Accesat 22 septembrie 2019]. Disponibil: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:V8eFS-qvpOsJ:www.apivs.ro/despre%2520noi/2012/societal/formare_martie/Finantare%2520Etica%2520si%2520Microcreditare.ppt+&cd=2&hl=ru&ct=clnk
10. Glosar de termeni de incluziune financiară. [Accesat 23 septembrie 2018]. Disponibil: <http://www.microcreditare.ro/stiri/4067/GLOSAR-DE-TERMENI-DE-INCLUZIUNE-FINANCIAR%C4%82>
11. Ordonanța Guvernului privind reglementarea unor măsuri financiar-fiscale: nr. 28 din 03 februarie 2006. In: Monitorul Oficial al României. 2006, nr. 89 [Accesat 12 octombrie 2019]. Disponibil: http://www.clr.ro/rep_htm/OG28_2006.htm
12. Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene. Decizia de instituire a unui instrument european de microfinanțare Progress pentru ocuparea forței de muncă și incluziune socială: nr. 283 din 25 martie 2010. In: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2010, 7 aprilie, p. 1-5. ISSN 1830-3625. [Accesat 14 noiembrie 2019]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:087:0001:0005:RO:PDF>
13. Pepenel, Valentin, Alexiu Mircea, Kearns John, Rus Călin, Saad Haroon, Vețan Mihaela. Antreprenorialul social o șansă pentru comunitățile de romi. 2012, septembrie. [Accesat 27 octombrie 2018]. Disponibil: http://www.ies.org.ro/library/files/raport_final_antreprenoriat_social.pdf
14. Perciun R., Cuhal R., Clichici D., Timofei O., Popa V., Petrova T. Stabilitatea financiară a economiei în tranziție. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: INCE, 2015. 416 p.
15. Popa V. Dezvoltarea instituțiilor de microfinanțare din Republica Moldova prin implementarea celor mai bune practici de activitatea a organizațiilor de microfinanțarea din Uniunea Europeană. In: Creșterea economică în condițiile globalizării: modele de dezvoltare durabilă = Economic growth in conditions of globalization: sustainable development models: conferință internațională științifico-practică, ediția a XII-a, 12-13 octombrie 2017. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: Complexul Editorial INCE, 2017, vol. II, p. 153-156.

16. Programul european pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială (EaSI). [Accesat 28 octombrie 2018]. Disponibil: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081&langId=ro>
17. Raport al comisiei către parlamentul european, consiliu, comitetul economic și social european și comitetul regiunilor. COM 195 final. Bruxelles, 2011. [Accesat 22 septembrie 2018]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0195&from=EN>
În limbă engleză:
18. Apostoaie, C.M. (2017), “The shadow banking sector in Romania”. In Tofan, M., Roman, A., Bilan, I. (edit.), The Proceedings of the International Conference on Europea Financial Regulation, ISBN: 978-606-714-383-6, pp. 141-161. Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași.
19. Deardorffs' Glossary of International Economics. [Accesat 27 octombrie 2018]. Disponibil: <http://www-personal.umich.edu/~alandear/glossary/m.html#microfinance>
20. Definition & Evolution of Microfinance. Fiji National Microfinance. Medium Term Strategy for Financial Inclusion in Fiji, 4-5 november 2009. Novotel, Lami, 2009. [Accesat 13 octombrie 2018]. Disponibil: <http://www.pfip.org/wp-content/uploads/2009/11/Definition-and-Evolution-of-Microfinance.pdf>
21. Definition of microfinance. [Accesat 27 septembrie 2018]. Disponibil: <http://lexicon.ft.com/Term?term=microfinance>
22. English Dictionary. [Accesat 19 septembrie 2018]. Disponibil: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/microfinance>
23. European Microfinance Network. The voice of European microfinance. Brussels. [Accesat 19 septembrie 2018]. Disponibil: <http://www.european-microfinance.org/index.php>
24. FINAL WORKSHOP REPORT on “MICROFINANCE FOR SMEs IN THE BLACK SEA ECONOMIC COOPERATION REGION”, organized by ORGANIZATION OF THE BLACK SEA ECONOMIC COOPERATION (BSEC) and KONRAD- ADENAUER-STIFTUNG (KAS), 12-15 November 2014, Bucharest, Romania, Edited by Dr. Antal Szabo.
25. Frequently Asked Questions about Financial Inclusion. [Accesat 12 septembrie 2018]. Disponibil: <http://www.cgap.org/about/faq/what-microfinance-how-does-it-relate-financial-inclusion-0>
26. Fundusz Mikro. “O nas, O Funduszu” 2014, <http://www.funduszmikro.pl/o-nas>
27. He rise and fall of muhammad yunus and the microcredit mode. 2014, january. [Accesat 12 septembrie 2018]. Disponibil: <https://www.microfinancegateway.org/sites/default/files/mfg-en-paper-the-rise-and-fall-of-muhammad-yunus-and-the-microcredit-model-jan-2014.pdf>
28. Helmut Kraemer-Eis, Conforti Alessio. Microfinance in Europe: A Market Overview In : Working Paper. European Investment Fund Research & Market Analysis. 2009, nr 001, november. [Accesat 11 noiembrie 2018]. Disponibil: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/176631/1/eif-wp-01.pdf>
29. Kritikos Alexander, Kneiding Christoph. Microcredit: Is there Demand for this Type of Loan in Germany? German Institute for Economic Research. In: Weekly Report. 2010, vol. 6, no. 14, p. 105-110. [Accesat 13 octombrie 2018]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/46568442_Microlending_Is_There_Demand_for_Such_Loans_in_Germany
30. Manta O. Epistemological Aspects of the Microfinance Process. In: The Journal Contemporary Economy = Revista Economia Contemporană. 2017, vol. 2, nr. 3, p. 54-66. [Accesat 13 octombrie 2018]. Disponibil: http://www.revec.ro/images/images_site/articole/article_656f1cf157ff34093b63f0f58cfcac1b.pdf
31. Microfinance Barometer. 2018. [Accesat 22 septembrie 2018]. Disponibil: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/BMF_2018_EN_VFINALE-2.pdf
32. Microfinance centre. Titlul articolului. Anul, data. [Accesat 22 octombrie 2018]. Disponibil: <http://mfc.org.pl/>
33. Perciun R., Popa V. Strategies and mechanisms for the operation of the microfinance sector at the international level. In: The Journal Contemporary Economy = Revista Economia Contemporană. 2016, vol. 1, nr. 4, p. 5-14.
34. PerMicro. “Il microcredito in Italia”, <http://www.permicro.it>

-
35. Popa V. The framework for regulating microfinance institutions: the experience of EU. In: Creșterea economică în condițiile globalizării = Economic growth in conditions of globalization: conferința internațională științifico-practică, ediția a X-a, 15-16 octombrie 2015. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: Complexul Editorial INCE, 2015, vol. II, p.158-164.
 36. Story of microcredit ! Microcredit was born way before M. Yunus. 2010, 12 ianuarie. [Accesat 12 octombrie 2018]. Disponibil: <https://www.microworld.org/en/news-from-the-field/article/story-microcredit>
 37. Szabó Antal. Microcredit Institutions in the European Union. In. Microfinance for SMEs in the black sea Economic Cooperation Region: final workshop report, 12-15 november 2014. Bucharest, Romania, 2014. p. 12-24. [Accesat 22 septembrie 2018]. Disponibil: <http://www.erenet.org/country/Microfinance%20in%20BSEC%20region.pdf>
 38. The European Commission. Evaluation of Jasmine Technical Assistance Pilot Phase: final report. 2014, november, 93 p. [Accesat 23 septembrie 2018]. Disponibil: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/thefunds/doc/instruments/jasmine/jasmine_evaluation_final_report.pdf
 39. The History of Microfinance. Contributed by CGAP. Prepared for CGAP UNCDF Donor Training, "The New Vision of Microfinance: Financial Services for the Poor." 8 p. [Accesat 02 septembrie 2018]. Disponibil: <https://www.microworld.org/en/news-from-the-field/article/story-microcredit>
 40. World Bank Group. Microfinance: A Critical Literature Survey. In: IEG Working paper. 2015, no. 4. 41 p. [Accesat 22 septembrie 2018]. Disponibil: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23546/Microfinance000a10literature0survey.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 41. Yunus Muhammad. Expanding Microcredit Outreach to Reach the Millennium Development Goals. In: International Seminar on Attacking Poverty with Microcredit, ianuarie 2003. Dhaka, Bangladesh, 2003. [Accesat 13 octombrie 2018]. Disponibil: <http://www.microfinanceinfo.com/the-definition-of-microfinance/>
 42. Cristina Ruesta, Nicola Benaglio. Microcredit regulation in Europe: An overview. January 2020 p. 1-19. [Accesat 20 martie 2020]. Disponibil: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/Microcredit_regulation_in_Europe_An_overview_2020_FINAL.pdf
În limba franceză
 43. ADIE. "Microfinance in France", <http://www.adie.org/microfinance-in-france>
În limba rusă
 44. Воронцова Л.В., Евсеев Г.В. Микрофинансирование как инструмент финансово-кредитной системы: опыт, проблемы и перспективы развития в России. В: Актуальные проблемы экономики и права. 2012, № 1, с. 179-180.
 45. Всемирная история микрофинансирования: базис и эволюция. [Accesat 25 septembrie 2018]. Disponibil: <http://zaimstore.ru/articles/vsemirnaya-istoriya-mikrofinansirovaniya-bazis-i-evolyuciya>
 46. Теляк О.А. Совершенствование системы микрофинансирования в стране с переходной экономикой. 2001, с. 120-126. [Accesat 22 septembrie 2018]. Disponibil: http://www.polessu.by/sites/default/files/sites/default/files/02per/03document/13_1.pdf
 47. Федеральный закон о банках и банковской деятельности № 395-1 от 02.12.1990. В: Ведомости съезда народных депутатов РСФСР. 1990, № 27, 6 декабря, с. 357.
 48. Центральный банк Российской Федерации. Группировка действующих кредитных организаций в соответствии с величиной зарегистрированного уставного капитала в 2012 году. [Accesat 22 octombrie 2018]. Disponibil: <http://www.cbr.ru/statistics/print.a>